

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Srovnání ekonomiky ČR a Kazachstánu

Assem Akatayeva

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Assem Akatayeva

Provoz a ekonomika

Název práce

Srovnání ekonomiky ČR a Kazachstánu

Název anglicky

Kazakhstan and Czech Republic's economy compasion

Cíle práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je porovnat ekonomiku České Republiky a Kazachstánu pomocí analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů od vyhlášení nezávislosti sledovaných států do roku 2016. Dílčím cílem je na základě dostupných dat popsat obchodní a ekonomickou spolupráci mezi těmito dvěma státy a určit prognózu jejich dalšího ekonomického rozvoje.

Metodika

Teoretická část práce zahrnuje definice šesti nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů, jakými jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, měnový kurz, úroková míra a platební bilance. Taktéž je zaměřena na teorii mezinárodního obchodu a jeho součásti. Data budou zpracována na základě studia odborné literatury a dalších podkladů z dostupných informačních zdrojů.

První kapitola praktické části práce obsahuje ekonomickou charakteristiku obou zemí a komparaci jejich makroekonomických ukazatelů, struktury, ekonomického vývoje a jejich perspektiv. Nalézané údaje rámcově vypovídající o ekonomikách vybraných států od roku 1993 do roku 2016. Využita byla metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy. Hlavním zdrojem dat je především Český statistický úřad (ČSÚ), statistický úřad Evropských společenství (EUROSTAT) a Kazašský statistický úřad(KAZSTAT).

Druhá kapitola praktické části bakalářské práce se zabývá obchodní a ekonomickou spoluprací ČR a KZ, jejich smluvní základnou, vzájemné obchodní výměnou, exportem a importem obou zemí a seznamem českých zastoupení na území Kazachstánu. Na tuto kapitolu navazuje poslední část, která uvádí faktory ovlivňující vzájemnou obchodní výměnu a určuje možnosti dalšího rozvoje spolupráce ČR a KZ.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Česká republika, Kazachstán, ekonomika, hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace, měnový kurz, úroková míra, platební bilance, mezinárodní obchod.

Doporučené zdroje informací

ABRHÁM, J. – PLCHOVÁ, B. – HELÍSEK, M. *Česká republika a EU : ekonomika – měna – hospodářská politika*. Praha: Krigl, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4.

Český statistický úřad [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>

HOLMAN, R. *Ekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-387-6.

MANKIW, N G. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-891-1.

Minister of National Economy of the Republic of Kazakhstan [online]. Dostupné z: <https://www.stat.gov.kz>

PAVELKA, T. *Makroekonomie : základní kurz*. [Slaný]: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

SEKERKA, B. – BRČÁK, J. – STARÁ, D. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Roman Svoboda, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 11. 1. 2018

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 1. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Srovnání ekonomiky ČR a Kazachstánu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12.03.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce Ing. Romanu Svobodovi, Ph.D. za velkou trpělivost, vstřícnost, ochotu, cenné rady a věcné připomínky při zpracování této bakalářské práce.

Srovnání ekonomiky ČR a Kazachstánu

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je „Srovnání ekonomiky ČR a Kazachstánu“. Hlavním cílem je porovnat ekonomiku České republiky a Kazachstánu pomocí analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů od vyhlášení nezávislosti sledovaných států do roku 2016. Dílčím cílem je na základě dostupných dat popsat obchodní a ekonomickou spolupráci mezi těmito dvěma státy a určit prognózu jejich dalšího ekonomického rozvoje.

Celá práce je rozdělena na dvě části. První část, část teoretická, zahrnuje definice šesti nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů, jakými jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, měnový kurz, úroková míra a platební bilance. Taktéž je zaměřena na teorii mezinárodního obchodu a jeho součásti. Druhá část, praktická část práce, obsahuje ekonomickou charakteristiku obou zemí a komparaci jejich makroekonomických ukazatelů, struktury, ekonomického vývoje a jejich obchodní a ekonomickou spolupráci.

Na závěr práce jsou shrnuty veškeré poznatky, které umožňují prognózovat vývoj ekonomiky Kazachstánu a ČR v budoucnosti a určovat aktuální odvětví spolupráce.

Klíčová slova: Česká republika, Kazachstán, ekonomika, hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace, měnový kurz, úroková míra, platební bilance, mezinárodní obchod.

Kazakhstan and Czech Republic's economy comparison

Abstract

The theme of this bachelor thesis is Kazakhstan and Czech Republic's economy comparison. The main goal of this thesis is to evaluate and compare the economy of the Czech Republic and Kazakhstan, since the declaration of the independence of the monitored states until 2016, within chosen macroeconomic indicators. A partial goal is to describe trade and economic cooperation between the two countries and forecast their further economic development, based on available data.

This work is divided into two parts. In the first, theoretical part, definitions of the six most important macroeconomic indicators are introduced, such as gross domestic product, inflation, unemployment, exchange rate, interest rate and balance of payments. The thesis also focuses on the theory of international trade and its components. The second part, the practical part of the thesis, contains the economic characteristics of both countries and the comparison of their macroeconomic indicators, structure, economic development and their commercial and economic cooperation.

At the end of the thesis, there is summary of all the knowledge that allows us to predict the development of Kazakhstan and the CR in the future and to determine the current fields of cooperation.

Keywords: Czech Republic, Kazakhstan, economy, gross domestic product, unemployment, inflation, exchange rate, interest rate, balance of payments, international trade.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl.....	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Hrubý domácí produkt	13
3.1.1 Reálný a nominální HDP	14
3.1.2 Metody výpočtu HDP	14
3.1.3 Nedostatky HDP a čisté ekonomické bohatství – NEW	16
3.2 Inflace.....	17
3.2.1 Měření inflace	17
3.2.2 Příčiny inflace	19
3.2.3 Závažnost inflace	20
3.3 Nezaměstnanost.....	21
3.3.1 Míra nezaměstnanosti	22
3.3.2 Typy nezaměstnanosti.....	23
3.4 Úroková míra	24
3.4.1 Diskontní sazba.....	25
3.4.2 Lombardní sazba.....	25
3.4.3 Repo sazba	25
3.4.4 Nominální a reálná úroková míra	25
3.5 Měnový kurz	26
3.5.1 Nominální měnový kurz	26
3.5.2 Reálné měnové kurzy.....	26
3.5.3 Přímý a nepřímý zápis kurzu	27
3.5.4 Měnový trh.....	27
3.6 Platební bilance	28
3.6.1 Běžný účet.....	29
3.6.2 Finanční účet.....	30
3.6.3 Změna devizových rezerv	30
3.7 Mezinárodní obchod.....	30
3.7.1 Příčiny existence mezinárodního obchodu	30
3.7.2 Důsledky mezinárodní směny.....	32
4 Vlastní práce	33
4.1 Představení zemí	33
4.1.1 Česká republika.....	33

4.1.2	Kazachstán	33
4.2	Hrubý domácí produkt	34
4.2.1	Vývoj nominálního HDP v ČR.....	34
4.2.2	Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu.....	35
4.2.3	HDP na obyvatele v PPP	36
4.3	Míra inflace	37
4.4	Úroková míra	39
4.5	Měnový kurz	41
4.5.1	Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru.....	41
4.5.2	Vývoj české koruny vůči americkému dolaru	43
4.6	Míra nezaměstnanosti.....	44
4.7	Platební bilance	45
4.7.1	Export.....	45
4.7.2	Import.....	47
4.7.3	Obchodní bilance	49
4.8	Obchodní a ekonomická spolupráci ČR a KZ.....	51
4.8.1	Smluvní základna.....	51
4.8.2	Vzájemná obchodní výměna.....	52
4.8.3	Zastoupení ČR v Kazachstánu.....	54
5	Výsledky a diskuse	55
5.1	Hrubý domácí produkt	55
5.2	Míra inflace	55
5.3	Úroková míra	56
5.4	Měnový kurz	56
5.5	Míra nezaměstnanosti.....	56
5.6	Platební bilance	57
6	Závěr.....	58
7	Seznam použitých zdrojů	59
7.1	Seznam literatury	59
7.2	Seznam internetových zdrojů.....	61

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	Struktura obyvatelstva	21
--------------	------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Absolutní výhoda	31
Tabulka č. 2	Komparativní výhoda.....	32
Tabulka č. 3	Obchodní výměny mezi ČR a KZ v letech 2011–2016, (v tis. USD).....	53

Seznam grafů

Graf č. 1 Inlace tažená poptávkou	19
Graf č. 2 Inlace tlačena nabídkou	20
Graf č. 3 Nabídka měny a poptávka po měně	28
Graf č. 4 Vývoj nominálního HDP ČR v letech 1993–2016 (v mil. Kč).....	34
Graf č. 5 Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu v letech 1993–2016 (v mil. KZT) ..	35
Graf č. 6 Vývoj HDP na obyvatele dle PPP (v USD).....	36
Graf č. 7 Vývoj míry inflace v Kazachstánu v letech 1993-1995, (v %).....	37
Graf č. 8 Vývoj míry inflace v ČR v letech 1993-1995, (v %).....	38
Graf č. 9 Vývoj míry inflace v ČR a Kazachstánu v letech 1996-2016, (v %)	38
Graf č. 10 Vývoj diskontní sazby ČR v letech 1993–2016, (v %)	40
Graf č. 11 Vývoj diskontní sazby Kazachstánu v letech 1993-2016, (v %).....	41
Graf č. 12 Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru v letech 1999-2016, (v KZT/USD)	42
Graf č. 13 Vývoj české koruny vůči americkému dolaru v letech 1999-2016, (v CZK/USD).....	43
Graf č. 14 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 1993–2016, (v %)	44
Graf č. 15 Růst exportu České Republiky v letech 1993-2016, (v mld. Kč).....	46
Graf č. 16 Růst exportu Kazachstánu v letech 1993-2016, (v mil. USD)	47
Graf č. 17 Růst importu České Republiky v letech 1993-2016, (v mld. Kč)	48
Graf č. 18 Růst importu v Kazachstánu v letech 1993-2016, (v mil. USD).....	49
Graf č. 19 Obchodní bilance ČR v letech 1993-2016, (v mld. Kč)	50
Graf č. 20 Obchodní bilance Kazachstánu v letech 1993-2016, (v mld. USD).....	51

1 Úvod

Téma mé bakalářské práce „Srovnání ekonomiky ČR a Kazachstánu“ jsem si vybrala, protože v současné době studuji v České republice, ale pocházím z Kazachstánu. Mezi hlavními důvody také bylo to, že oba státy spojují stabilní přátelské vztahy. Rozvoj spolupráce mezi danými státy se odvíjí od 1. ledna 1993, od doby, kdy byly obě země na začátku cesty své nezávislosti po pádu komunistického režimu. Mým nejdůležitějším cílem je za pomoci ekonomické analýzy ukázat, že potenciál ekonomické spolupráce se využívá pouze částečně a spolupráce v jednotlivých oblastech může být pro obě země výhodnější.

Hospodářská spolupráce mezi oběma zeměmi je založena na řadě oboustranných dohod uzavřených v letech 1996, 1998 a 2004 a hlavními oblastmi jsou zemědělství, strojírenství, energetika, stavebnictví, farmacie, geologie a cestovní ruch. Republika Kazachstán je jedním z nejvýznamnějších obchodních partnerů České republiky ve Střední Asii a je spojena s dvanácti prioritními zeměmi pro vývoj oboustranných obchodních a hospodářských vztahů. To potvrzuje vysoký zájem českých podnikatelů, kteří přijíždějí do Kazachstánu téměř týdně, aby sjednali nebo uzavřeli různé smlouvy.

V současné době Česká republika vykazuje nejstabilnější a nejvíce prosperující ekonomiku ve střední a východní Evropě, zatímco v Kazachstánu je ekonomická situace od roku 2010 docela kritická. Největší hrozbou pro ekonomiku Kazachstánu je pokračující pokles světových cen ropy, které vedou k poklesu průmyslové výroby, vyšší nezaměstnanosti, vyšší inflaci a nižší spotřebě.

V posledních letech spočívá hospodářská strategie Kazachstánu v dosažení stabilizace makroekonomiky, což znamená snížení deficitu státního rozpočtu a důsledné provádění měnové a úvěrové politiky. Vytvoření hospodářské suverenity, překonání krizové situace a stažení kazašské ekonomiky z krize souvisí se zlepšováním řízení ekonomiky. Z tohoto důvodu podle mého názoru může Česká republika sloužit jako vzor v řízení ekonomiky a vzájemné vztahy jsou podporou pro překonání krizové situace v Kazachstánu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl

Hlavním cílem této bakalářské práce je porovnat ekonomiku České republiky a Kazachstánu pomocí analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů od vyhlášení nezávislosti sledovaných států do roku 2016. Dílčím cílem je na základě dostupných dat popsat obchodní a ekonomickou spolupráci mezi těmito dvěma státy a určit prognózu jejich dalšího ekonomického rozvoje.

2.2 Metodika

Teoretická část práce zahrnuje definice šesti nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů, jakými jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, měnový kurz, úroková míra a platební bilance. Taktéž je zaměřena na teorii mezinárodního obchodu a jeho součásti. Data budou zpracována na základě studia odborné literatury a dalších podkladů z dostupných informačních zdrojů.

První kapitola praktické části práce obsahuje ekonomickou charakteristiku obou zemí a komparaci jejich makroekonomických ukazatelů, struktury, ekonomického vývoje a jejich perspektiv. Nalézané údaje rámcově vypovídají o ekonomikách vybraných států od roku 1993 do roku 2016. Využita byla metoda deskripce, komparace, analýzy a syntézy. Hlavním zdrojem dat je především Český statistický úřad (ČSÚ), statistický úřad Evropských společenství (EUROSTAT) a Kazašský statistický úřad (KAZSTAT).

Druhá kapitola praktické části bakalářské práce se zabývá obchodní a ekonomickou spoluprací ČR a KZ, její smluvní základnou, vzájemnou obchodní výměnou, exportem a importem obou zemí a seznamem českých zastoupení na území Kazachstánu. Na tuto kapitolu navazuje poslední část, která uvádí faktory ovlivňující vzájemnou obchodní výměnu a určuje možnosti dalšího rozvoje spolupráce ČR a KZ.

3 Teoretická východiska

V rámci této části práce bude provedena stručná charakteristika makroekonomických ukazatelů, které budou v praktické části této práce sledovány a porovnávány.

3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (angl. GDP, Gross Domestic Product) je nejlepším souhrnným ukazatelem pro zkoumání ekonomického blahobytu určité země. Používá se také pro srovnání daných ekonomik a může existovat v několika formách a přepočtech. Každá ekonomika měří své HDP v národní měně (Swanenberg, 2012)

Definice:

Hrubý domácí produkt je tržní hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za dané časové období (Pavelka, 2007).

Pod pojmem *finální statky a služby* lze představit výrobky, které jsou vyjádřeny v tržních cenách a slouží ke konečné spotřebě, investicím nebo vývozu (Pavelka, 2007). Finální produkce už dále nevstupuje do žádného procesu, a proto HDP nesmí zahrnovat žádné meziprodukty. Meziproduct je tvořen potřebnými vstupy k dokončení tohoto finálního statku (Brčák, et al., 2014). To znamená, že cena knihy, která se prodává v knihkupectví, by se započítala do HDP, ale nesmí se účtovat hodnota papíru, z kterého je vyrobena, protože ta už je obsažena v hodnotě knihy. Pokud by byla do HDP započtená, došlo by k fiktivnímu zvětšování hodnoty výsledného ukazatele, k takzvanému problému „dvojího započítávání“ (Samuelson & Nordhaus, 2007).

Tržní hodnotu lze definovat cenou, kterou platí kupující a obsahuje v sobě nepřímé daně, jakými jsou DPH a spotřební daň. (Pavelka, 2007)

V dané ekonomice to znamená, že hrubý domácí produkt měří finální statky a služby v rámci geograficky určené země, bez ohledu na to, kdo je vlastník výrobního faktoru (Krameš, 2008).

Jako *dané časové období* je většinou určen jeden rok, případně jedno čtvrtletí – takzvaný kvartál (Švarcová, 2002). To znamená, že do HDP se nezapočítává tržní transakce jako výrobky a služby, které byly zhotoveny v předcházejících letech (Mankiw, 1999).

Podstatné údaje o výkonnosti různě velkých států a jejich ekonomické úrovni je vhodnější získat analýzou vývoje HDP na obyvatele a je také tempem růstu HDP, který vypovídá o změnách oproti předchozímu období (Brčák, et al., 2014).

3.1.1 Reálný a nominální HDP

U výpočtu HDP se nesmí sčítat produkce různých statků a služeb v identických cenách, musí se proto použít jako společný jmenovatel peněžní jednotky. Dále se musí brát také ohled na to, že se ceny zboží mění a vzniká inflace. Je proto třeba rozlišovat následující dva druhy ukazatelů (Liška, 2002).

Nominální HDP

Nominální HDP je skutečná produkce statků a služeb v běžných cenách, tzv. ceny, které mají převahu na trhu ve sledovaném časovém intervalu (Jurečka, et al., 2009). Zde je změna HDP vyvolána změnou fyzického objemu výroby statků a služeb, jinak obratem cen těchto statků a služeb (Pavelka, 2007).

Reálný HDP

Reálný HDP se měří ve stálých cenách výchozího období, tzn. v cenách očištěných od změn (Jurečka, et al., 2009). Velikost reálného produktu není ovlivněna změnami cenové hladiny, ale mění se v závislosti na objemu a struktuře vyrobených statků a služeb (Mankiw, 1999).

3.1.2 Metody výpočtu HDP

Pro výpočet HDP existují tři odlišné metody:

- výdajová [spotřební];
- výrobní [produkční, výrobní];
- důchodová (Soukup, 2012)

Výdajová metoda

Výdajovou metodou zjistíme HDP jako součet spotřebních výdajů domácnosti (C), hrubých investic (I), vládních výdajů na nákup statků a služeb (G) a čistého exportu čili salda zahraničního obchodu (Nx) (Brčák, et al., 2014).

$$HDP = C + I + G + NX$$

Spotřeba domácností v sobě zahrnuje výdaje domácností na

- předměty dlouhodobé spotřeby (např. nábytek, automobily),
- předměty krátkodobé spotřeby (např. potraviny)
- služby (např. zdravotnictví, vzdělávací) (Pavelka, 2007).

Tento prvek tvoří 70 % celkových výdajů na finální spotřebu a celkově se podílí 50 % na složení HDP (Krameš, 2008).

Investice představují přírůstek fyzického množství kapitálu v ekonomice během daného časového období. Člení se na investice fixní a investice v podobě zásob. Fixní investice jsou výdaje podniků na nákup nových budov, strojů a zařízení. Investice v podobě zásob jsou změny v zásobách finálních statků, surovin a rozpracovaných výrobků. Tudíž hrubé investice jsou souhrnem všech investic (Pavelka, 2007) (Jurečka, et al., 2009).

Vládní nákupy jsou procentuální velikostí k HDP podobné soukromým investicím. Zde lze najít veškeré vládní výdaje na nákup zboží a služeb. Do vládních výdajů nelze zahrnovat transferové platby při výpočtu HDP, protože ty nedostávají žádnou protihodnotu (Pavelka, 2007).

Čistý export je počítán jako rozdíl mezi hodnotou vývozu a hodnotou dovozu. Vývoz představuje výdaje cizinců na domácí zboží, a tedy příliv důchodu do tuzemska, který zvyšuje HDP domácí země. Dovoz je tvořen domácími výdaji na zahraniční zboží, které vedou k odlivu důchodu do zahraničí, a tím snižují HDP. Z těchto důvodů se hodnota vývozu přičítá k celkovým domácím výdajům a hodnota dovozu se odečítá (Krameš, 2008) (Mankiw, 1999).

Výrobní metoda

Podstata této metody spočívá v tom, že se na jednotlivých stupních výroby odečítá od hodnoty prodeje produktu hodnota mezispotřeby a obdrží se tak hodnota přidaná zpracováním. Součet přidaných hodnot tvoří základ výrobní metody (Krameš, 2008).

$$HDP = \text{hodnota produce} - \text{meziproduct} + \text{daně z produktů} - \text{dotace}$$

Je nutné si zapamatovat, že hrubý domácí produkt se oceňuje v tržních cenách a užití v kupních cenách, proto je potřeba k přidaným hodnotám připočíst nepřímé daně snížené o dotace (Pavelka, 2007).

Důchodová metoda

Důchodová metoda k výpočtu HDP využívá součet důchodů plynoucích z prodeje služeb výrobních faktorů před zdaněním, ke kterým se přičtou opotřebení kapitálu a nepřímé daně (Krameš, 2008).

Nelze zapomínat na vyloučení subvence při výpočtu HDP. Subvence je transferový příjem, který neodráží hodnotu vyprodukovaných zboží a služeb, a také nebyl nijak kompenzován ve formě produkce (Brčák, et al., 2014).

$$HDP = mzdy\ a\ platy + zisky\ firem + renty + \text{čisté úroky} + \text{amortizace} \\ + \text{nepřímé daně} - \text{subvence}$$

3.1.3 Nedostatky HDP a čisté ekonomické bohatství – NEW

Existuje řada ekonomických aktivit, které nejsou do HDP zahrnuty, i když byly v ekonomice vyprodukovány. Jedná se o nezaregistrovanou produkci, tzv. ilegální produkci (Brčák, et al., 2014).

Pokud jde o nedostatky HDP, první se dá vyčíslit nezachycenou hodnotou statků a služeb vyprodukovaných stínovou ekonomikou, jako jsou drogy, prostituce, nezdaněná práce a úplatky. Dalším nedostatkem je hodnota statků a služeb, které osoba vyrobí a poskytne sama sobě, rodině nebo přátelům a neproházejí trhem. Příkladem takové netržní produkce je vlastní úklid domácnosti nebo vaření večeře rodině. Za hlavní se považují nedostatky, které zvyšují hodnotu blahobytu státu. Jedná se například o volný čas, dary a zlepšení kvality vyprodukovaných statků a služeb (Brčák, et al., 2014).

HDP nezachytí žádné dopady externalit, jakými jsou znečištění životního prostředí, škody vzniklé na zdraví člověka při tvorbě HDP a všechny negativní vlivy, které mají dopad nejen na své strůjce, ale i na celou společnost. Veškeré tyto externality jsou ale velmi špatně ocenitelné (Sojka, 2001).

V úsilí omezit nedostatky HDP byl vymyšlen nový ukazatel zvaný čistý ekonomický blahobyt (NEW – Net Economic Welfare), který se získává odečtením záporných externalit a přičtením dodatečného blahobytu k HDP (Brčák, et al., 2014).

$$NEW = HDP + \text{hodnota aktivit, které neprojdou trhem, nejsou oficiálně} \\ \text{zachycené} - \text{hodnota záporných externalit}$$

3.2 Inflace

Dalším nejsledovanějším makroekonomickým ukazatelem je inflace, která se značí symbolem π . Pojem inflace lze definovat jako zvyšování cenové hladiny, které vede ke snižování kupní síly peněz. Jde zejména o přírůstek průměrné cenové úrovně v dané ekonomice, kdy se zvyšováním obecné cenové úrovně mohou ceny některých statků klesat (Jurečka, et al., 2009).

Opakem inflace je deflace. Což znamená pokles všeobecné cenové hladiny. V podstatě je tedy nevýhodou pro ty, co splácejí dluhy, vyplácí mzdu, hradí předem sjednané nájemné apod. (Brčák, et al., 2014).

V situaci, kdy dochází k ustrnutí reálného produktu a inflaci, projevuje se stagflace. V takové době se současně zvyšuje nezaměstnanost a „neplatí“ Phillipsova křivka (Brčák, et al., 2014).

Více než inflace se používá míra inflace neboli procentuální změna cenové hladiny oproti předchozímu období (Mankiw, 1999). Míra inflace může mít mnoho podob, jako například konstantní inflace, to znamená, že se cenová hladina zvyšuje vždy o stejnou hodnotu, dále pak akcelerující, kdy se tempo růstu zvyšuje. Dezinflace je opačným případem, kdy se tempo růstu cenové hladiny snižuje (Krameš, 2008).

3.2.1 Měření inflace

Cenová hladina je formulována váženým průměrem cen v referenčním koši statků a služeb v běžném období ku cenám základního období. Srovnání se koná prostřednictvím cenových indexů (Krameš, 2008).

K prozkoumání cenové hladiny se často využívají tři základní cenové indexy:

- index spotřebitelských cen,
- index cen výrobců,
- deflátor HDP (Pavelka, 2007).

Index spotřebitelských cen (CPI – Consumer Price Index)

Měření vývoje cenové hladiny pomocí indexu spotřebitelských cen je založeno na komparaci nákladů na nákup charakteristického spotřebního koše statků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích (Jurečka, et al., 2009).

Spotřební koš obsahuje jak zboží potravinářské, tak nepotravinářské a také služby. Koš je sestavován tak, aby odpovídal nákupním zvyklostem domácností dané země. Zpravidla se změna spotřebního koše provádí v pětiletých intervalech (Brčák, et al., 2014).

Hodnota koše je zjištěna tak, že dané množství každého statku nebo služby je násobena jeho cenou náležitých období. Pokud je hodnota indexu vyšší než 100, znamená to, že došlo k vzestupu cenové hladiny a že probíhá inflace (Jurečka, et al., 2009).

$$CPI = \frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100$$

Q_0 – spotřební koš v základním období, P_0 – ceny statků (zahrnutých do spotřebního koše) v základním období, tzn. ve výchozím roce, P_1 – ceny statků (zahrnutých do spotřebního koše) v běžném roce, v němž vývoj cenové hladiny měříme.

Relativní přírůstky cenových indexů lze získat pomocí vztahu rozdílu cenového indexu běžného období a období předchozího děleného cenovým indexem období předchozího (Brčák, et al., 2014).

$$\pi(CPI) = \frac{(CPI_t - CPI_{t-1})}{CPI_{t-1}}$$

Index cen výrobců (PPI – Producer Price Index)

Dalším indexem, který se používá pro výpočet míry inflace, je index cen výrobců (PPI) neboli index velkoobchodních cen. Jeho sestavení spočívá na stejném principu jako CPI jen s výjimkou, že měří ceny surovin, polotvarů a hotových výrobků jednotlivých odvětví (Brčák, et al., 2014). Index cen výrobců je měřítkem nákladů na koš zboží a služeb nakupovaných firmami a slouží především k prognózování inflace (Mankiw, 1999).

Implicitní cenové deflátor (IPD – Implicit Price Deflator)

Z nominálního a reálného HDP lze zjistit významný statistický ukazatel: implicitní cenový deflátor HDP (IDP). Deflátor HDP je posledním cenovým indexem. Jedná se o index sloužící pro výpočet změny nominálního důchodu, která je spojená se zvýšením cenové hladiny, nikoliv se změnou množství vyráběného zboží (Brčák, et al., 2014).

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100$$

3.2.2 Příčiny inflace

Z hlediska příčin lze inflaci dělit na

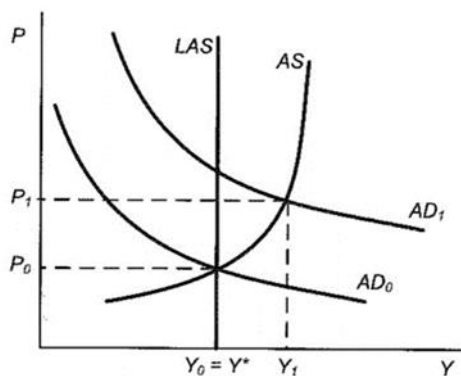
- poptávkovou inflaci,
- nabídkovou inflaci,
- setrvačnou inflaci (Pavelka, 2007).

Poptávková inflace

Poptávková inflace je vyvolána pozitivním poptávkovým šokem, který je možné graficky znázornit posunem křivky agregátní poptávky doprava. Patří sem změny každé složky agregátní poptávky, a to buď růst vládních výdajů, růst investičních výdajů firem, růst spotřebních výdajů domácností a zvýšení čistého exportu (Pavelka, 2007). Agregátní poptávka v tomto případě přesahuje výrobní potenciál ekonomiky a zvýšení produktu není dostatečné. Jde tedy o to, že nabídka je omezená a firmy zvyšují ceny (Brčák, et al., 2014).

Nejvýznamnějším důvodem poptávkové inflace je tak nadměrně expanzivní fiskální nebo monetární politika, přičemž v prvním i druhém případě je propojena s rychlým zvětšováním peněžní nabídky (Brčák, et al., 2014).

Graf č. 1 Inflace tažená poptávkou

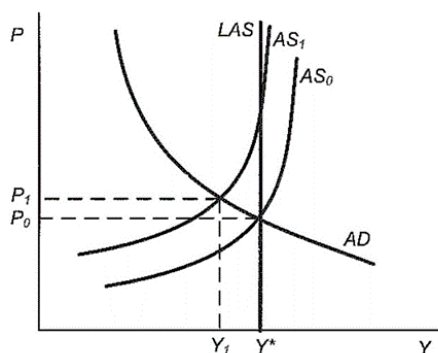
Zdroj: (Brčák, et al., 2014)

Nabídková inflace

Nabídková inflace je často označována jako nákladová. V tomto případě agregátní nabídka klesá, rostou-li náklady firem, a důsledkem je posun křivky krátkodobé agregátní nabídky doleva nahoru (Brčák, et al., 2014). Zvýšení nákladů produkce vede za jinak nezměněných okolností, tzn. v rámci daných rozpočtových omezení firem, k omezení jejich produkce, což při stávající poptávce vede k růstu cen (Jurečka, et al., 2009). Příčinou růstu

nákladů je obvykle zvýšení mzdových nákladů nebo zvýšení ceny některé základní suroviny – například ropy (Holman, 2001).

Graf č. 2 Inflace tlačena nabídkou

Zdroj: (Brčák, et al., 2014)

Setrvačná inflace

Pokud není inflace ani tažená poptávkou, ani tlačena náklady, vykazuje většina ekonomik setrvačnou inflaci, která je udržována cenovými spirálami a inflačními očekáváním (Holman, 2001).

3.2.3 Závažnost inflace

Inflaci lze z hlediska její závažnosti rozdělit na tři typy:

- mírnou inflaci,
- pádivou inflaci,
- hyperinflaci (Pavelka, 2007).

Mírná inflace

K mírné inflaci dochází, pokud tempo růstu cen nepředbíhá tempo růstu výroby. Dále se stupňuje jak produkt nominální, tak i reálný. Ceny jsou relativně stabilní, lidé v peníze věří, nemají nezbytnost se jich zbavovat a přeměňovat do jiných forem bohatství. Mírná inflace většinou dosahuje jednociferných hodnot (Brčák, et al., 2014).

Pádivá inflace

Pádivá inflace, zpravidla dvou- až trojciferná, je spojena se ztrátou hodnoty peněz. Lidé dávají přednost držbě takových aktiv, které dokážou hodnotu uchovat a přemístit do budoucna (Krameš, 2008). Jedná se o vyšší tempo růstu cen než tempo růstu výroby (Brčák, et al., 2014).

Hyperinflace

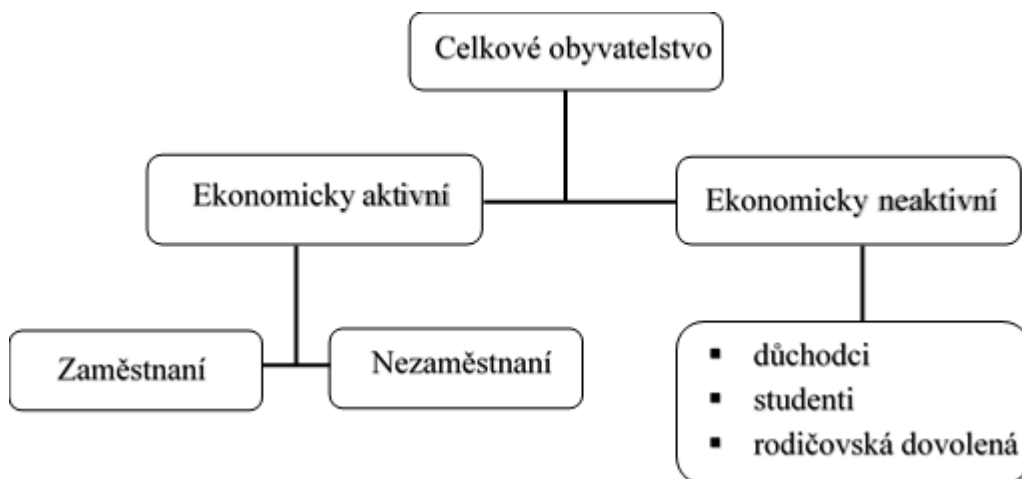
Extrémním případem je hyperinflace, která dosahuje čtyř- a vícecifernou procentuální hodnotu. V praxi nejsou výjimkou ani miliony procent (Brčák, et al., 2014). Ceny rostou velmi rychle, zcela nesrovnatelně s tempem růstu produkce. Lidé opouštějí peníze, rozšiřují se platby v zahraničních měnách nebo dochází ke směnnému obchodu (Pavelka, 2007).

3.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost v současné době představuje ve většině zemí významný makroekonomický problém. Dosud nebyl prokázán příčinný vztah mezi výší nezaměstnanosti a ekonomickou vyspělostí země. Nezaměstnanost může vzniknout jak v řadě zemích hospodářsky slabších, tak i v některých vyspělých státech (Jurečka, et al., 2009).

Populaci každého státu lze klasifikovat na určité kategorie obyvatelstva, viz obrázek.

Obrázek č. 1 Struktura obyvatelstva

Zdroj: (Pavelka, 2007), vlastní zpracování

Zde je populace rozdělena do dvou hlavních skupin, jde o ekonomicky aktivní obyvatelstvo, tzv. pracovní síla, a ekonomicky neaktivní. Pak se člení na zaměstnané a nezaměstnané. Mezi zaměstnané osoby se započítávají lidé starší patnácti let, kteří v době referenčního týdne tvořili jakoukoliv legální pracovní činnost, případně osoby na mateřské dovolené, které před nástupem na dovolenou byly zaměstnány (Brčák, et al., 2014).

Podle definice EUROSTATU se za nezaměstnané považují osoby:

- patnáctileté a starší;
- bez práce, nebyly v pracovněprávním vztahu ani nebyly OSVČ;
- hledající aktivně práci;

- připravené nastoupit do práce nejpozději do 14 dnů (Brčák, et al., 2014).

Ty osoby, které nespĺňuje alespoň jednu z výše uvedených podmínek, tvoří skupinu ekonomicky neaktivních obyvatel. Jde zejména o děti, studenty, důchodce, osoby na rodičovské dovolené atd. (Pavelka, 2007).

3.3.1 Míra nezaměstnanosti

Pro měření nezaměstnanosti se používá míra nezaměstnanosti, která poskytuje lehčí mezinárodní srovnání než samostatná čísla nezaměstnaných (Pavelka, 2007).

Míra nezaměstnanosti na daném území a k určitému období je měřena jako počet nezaměstnaných osob k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu v procentech (Mankiw, 1999).

$$u = \frac{U}{E + U} = \frac{U}{L}$$

V České republice existují minimálně dva ukazatele míry nezaměstnanosti, jeden realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, druhý Český statistický úřad (Jurečka, et al., 2009).

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR provádí sledování tzv. registrované nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti je tedy podílem těch, kteří jsou zaregistrováni na úřadech práce, na celkové pracovní síle (Krameš, 2008).

Nezaměstnanost zjišťovaná Českým statistickým úřadem na bázi tzv. výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) se provádí každé čtvrtletí. Na jeho základě pak stanovuje tzv. obecnou míru nezaměstnanosti, která je vyjádřena jako podíl nezaměstnaných podle VŠPS k celkové pracovní síle (Jurečka, et al., 2009).

Od ledna 2013 na základě smlouvy s Českým statistickým úřadem přechází ministerstvo práce a sociálních věcí na nový ukazatel s názvem Podíl nezaměstnaných osob. Tento ukazatel nahradil registrovanou míru nezaměstnanosti v ČR. Podíl nezaměstnaných osob vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let ze všech obyvatel stejného věku (MPSV ČR, 2012). Výsledky těchto způsobů měření nezaměstnanosti jsou mírně odlišné a odchylují se od skutečné míry nezaměstnanosti (Brčák, et al., 2014).

3.3.2 Typy nezaměstnanosti

Podle příčin, které vedou ke vzniku nezaměstnanosti, diferencujeme tři základní druhy nezaměstnanosti:

Frikční nezaměstnanost

Tento typ nezaměstnanosti vzniká působením životního cyklu populace. Některé osoby jsou dočasně nezaměstnané, protože opustily původní zaměstnání z vlastní vůle a po nějakou dobu hledají nové místo. Toto hledání jim zabere určitý čas, protože obvykle očekávají lepší nabídky a chtějí si vybrat (Holman, 2001). Frikční nezaměstnanost má většinou krátkodobý charakter a ekonomice je víc prospěšná, nemá výrazné negativní důsledky (Jurečka, et al., 2009).

Z důvodu neustálého pohybu v ekonomice a existence volných míst bude určitá frikční nezaměstnanost v ekonomice existovat vždy (Pavelka, 2007).

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost vzniká v důsledku nesouladu kvalifikační struktury práce na trhu nabízené a poptávané (Jurečka, et al., 2009). Takový nesoulad je způsoben nestejnorodostí kvalifikace v různých regionech. Každý region udává nabídku v různých sektorech, přičemž kvalifikace lidí nemusí těmto sektorům odpovídat. Obvykle tato nezaměstnanost trvá déle než frikční nezaměstnanost a také znamená větší zásah do života člověka (Holman, 2001). Jedná se o tu, která má nejvíce negativních účinků na ekonomiku státu (Jurečka, et al., 2009).

Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost je spojena se všeobecným přebytkem nabídky práce nad poptávkou po práci. Lidé, propuštění v jednom odvětví, nemohou nalézt zaměstnání v jiných odvětvích. Za příčinu je považován cyklický pohyb ekonomiky, to znamená, že při recesi, kdy klesá HDP, roste počet nezaměstnaných. Naopak při expanzi se HDP zvyšuje a počet nezaměstnaných klesá (Pavelka, 2007). Negativní následky cyklické nezaměstnanosti jsou umocněny tím, že postihuje celou ekonomiku plošně, přes všechny sektory národního hospodářství (Jurečka, et al., 2009).

Nezaměstnanost je dále možné dělit na dobrovolnou a nedobrovolnou podle jiného kritéria (Holman, 2001).

Dobrovolná nezaměstnanost

Dobrovolná nezaměstnanost je taková nezaměstnanost, kdy nezaměstnaní hledají práci za vyšší mzdu, než která je nabízena na trhu práce, a to je důvodem proč nemohou práci najít (Krameš, 2008).

Délka trvání dobrovolné nezaměstnanosti závisí na tom, jaké alternativní příležitosti mají nezaměstnaní. Mezi jejich alternativní příležitosti patří podpory v nezaměstnanosti. Pokud jsou nízké podpory v nezaměstnanosti a doba jejich poskytování je krátká, je dobrovolná nezaměstnanost nízká, jelikož jsou nezaměstnaní motivováni k okamžitému hledání nové práce (Holman, 2001).

Do skupiny dobrovolně nezaměstnaných nepatří pouze lidé hledající lépe placené zaměstnání, ale i lidé, kteří dávají před prací přednost studiu, aby následně mohli také usilovat o lepší mzdy (Samuelson & Nordhaus, 2007).

Nedobrovolná nezaměstnanost

Nedobrovolná nezaměstnanost přináší lidem oproti dobrovolné nezaměstnanosti daleko větší obtíže. Nezaměstnaní hledají práci za takovou mzdu, která na trhu práce převládá, a někteří jsou ochotni přijmout i zaměstnání s horším mzdovým ohodnocením. Jedná se o skupinu lidí, která chce pracovat, ale pracovní místa nejsou na trhu práce k dispozici (Holman, 2001).

Příčinou této nezaměstnanosti jsou překážky bránící poklesu mezd. Jednou z nich bývají odbory, pokud si jako jeden z hlavních cílů vytknou prosazování vysokých mezd. Nedobrovolnou nezaměstnanost může vyvolat i uzákoněná minimální mzda, kterou stanoví stát, a zaměstnavatelé pak nesmí platit nižší mzdu než tuto (Holman, 2001).

3.4 Úroková míra

Úroková míra je v procentech vyjádřený poměr velikosti úroku a velikosti zápujčního kapitálu za určité období (Brčák, et al., 2014).

Zpravidla se úroková míra udává v procentech a existují různé druhy úrokových sazeb jako například diskontní, lombardní a repo sazby (Brčák, et al., 2014). Tyto tři sazby spolu s povinnými minimálními rezervami, pravidly likvidity a operacemi na volném trhu a devizovými intervencemi se řadí mezi hlavní nástroje centrální banky (Švarcová, 2002).

3.4.1 Diskontní sazba

Diskontní sazba je úroková sazba na půjčky, které centrální banka poskytuje komerčním bankám (Mankiw, 1999). Tato sazba je zpravidla považována za dolní mez pro pohyb úrokových sazeb na mezibankovním trhu peněz (Polouček, 2006).

3.4.2 Lombardní sazba

Lombardní sazba je určena jako horní hranice sazeb na mezibankovním trhu depozit. Obchodní banky čerpají za tuto sazbu od centrální banky likvidní prostředky, jestliže se plní všechny podmínky pro získání kolateralizovaného úvěru a cenné papíry splňují kritéria pro výběr kolaterálu (Polouček, 2006).

3.4.3 Repo sazba

Repo sazba je limitní sazba, za kterou centrální banka realizuje repo operaci s komerčními bankami. Repo operace jsou nejčastějším nástrojem pro řízení vývoje úrokových sazeb (Mejstřík, et al., 2015). Prostřednictvím repo operací a reverzních repo operací centrální banka usměrňuje likviditu bankovního sektoru. S ohledem na to, že v České republice je charakteristický dlouhodobý výrazný přebytek volné likvidity, ČNB ke stahování volných rezerv bank používá repo operace realizované za dvoutýdenní repo sazbu (Polouček, 2006).

3.4.4 Nominální a reálná úroková míra

S ohledem na inflaci se musí rozlišovat reálná a nominální úroková míra (Pavelka, 2007).

Nominální úroková míra vyjadřuje procentní přírůstek z peněžní půjčky a je uvedena především v různých smlouvách o úvěru. Příkladem je uložení částky peněz v bance na roční termínový vklad 1 000 Kč, která po roce vrátila hodnotu 1050 Kč, nominální úroková míra zde činila 5 %, úrok je 50 Kč a jistina je 1 000 Kč. Tuto míru ovlivňuje centrální banka monetární politikou (Pavelka, 2007)

Na rozdíl od nominální bere reálná úroková míra v úvahu změnu cenové hladiny. Tato úroková míra vyjadřuje procentní změnu kupní síly a lze přibližně vypočítat, jako se od nominální úrokové míry odečítá procentní změna míry inflace. Ve výše uvedeném příkladě, pokud by vzrostla míra inflace o 2 %, pak reálná úroková míra činila 3 % (Pavelka, 2007).

Na změny reálné úrokové sazby působí hlavně spotřební chování domácnosti, investiční chování firem a úsporové chování subjektů (Holman, 2001).

Fischerova rovnice

Nominální úrokovou míru od reálné úrokové míry rozlišil Irwing Fisher (Teorie úroku, 1930), který také poprvé formuloval tuto rovnici, která se jmenuje Fisherova rovnice.

$$\textit{nominální úroková míra} = \textit{reálná úroková míra} + \textit{očekávaná míra inflace}$$

Jedná se o vztah mezi peněžním růstem, inflací a úrokovými mírami, který ovšem nebývá splněn v jakémkoli okamžiku, protože se prosazuje spíše jako dlouhodobá tendence (Holman, 2001).

3.5 Měnový kurz

Měnový kurz intenzivně působí na mezinárodní směnu statků a služeb, ale také na přesuny kapitálu mezi jednotlivými státy (Pavelka, 2007). Ceny na každém trhu hrají důležitou roli při koordinaci kupujících a prodávajících. Analogicky změny v měnovém kurzu pomáhají koordinovat rozhodnutí spotřebitelů a výrobců při jejich interakci na světových trzích. A tudíž měnový kurz lze definovat jako činitel, který spojuje cenové hladiny různých zemí. Zde se musí rozlišovat dvě nejdůležitější mezinárodní ceny – nominální a reálné měnové kurzy (Mankiw, 1999).

3.5.1 Nominální měnový kurz

Nominální měnový kurz je cena jedné měny vyjádřená v jednotkách měny druhé (Pavelka, 2007).

Pokud se měnový kurz změní tak, že za korunu lze koupit více jednotek zahraniční měny, jde o nominální zhodnocení koruny. Apreciace kurzu je růst ceny domácí měny vyjádřené množstvím zahraniční měny, kterou za ni lze koupit (Mankiw, 1999).

Pokud se měnový kurz změní tak, že za korunu lze koupit méně jednotek zahraniční měny, jde o nominální znehodnocení koruny. Depreciace kurzu je pokles ceny domácí měny vyjádřené množstvím zahraniční měny, kterou za ni lze koupit (Mankiw, 1999).

3.5.2 Reálné měnové kurzy

Reálný měnový kurz je kurz, za který může jednotlivec směňovat zboží a služby z jedné země za zboží a služby z jiné země (Mankiw, 1999).

Tento kurz udává míru konkurenceschopnosti země v mezinárodním obchodě a formuluje, kolik jednotek domácích statků je třeba na získání jedné jednotky stejného zahraničního statku. Zvýšení reálného kurzu znamená reálné znehodnocení, to znamená, že zahraniční zboží je v poměru ke zboží domácímu dražší. Pokles reálného kurzu je opačným jevem (Jurečka, et al., 2009).

3.5.3 Přímý a nepřímý zápis kurzu

Měnový kurz lze vždy zapsat dvěma způsoby:

Přímý zápis kurzu se zaznamenává ve formě 25,6 CZK / 1 € a vypovídá o tom, jaké množství domácí měny je třeba vynaložit za jednu jednotku zahraniční měny (Brčák, et al., 2014).

Nepřímý zápis kurzu se zaznamenává ve formě 0,04 € / 1 CZK a jde tedy o množství jednotek zahraniční měny na nákup jednotky měny domácí (Brčák, et al., 2014).

3.5.4 Měnový trh

Měny jakéhokoliv státu se směňují na měnovém trhu. Obvykle se populace s měnovým trhem setká v roli turistů, kteří díky zahraniční cestě potřebují zahraniční měnu. Zahraniční měnu v podobě valut lze zjistit v bankách či směnárnách a řídit se již výše zmíněným kurzovním lístkem (Holman, 2001).

Měnový trh je trhem rozptýleným, to znamená, že s měnami obchoduje na různých velmi vzdálených místech – často v bankách. Nejsou trhem centralizovaným jako například burzy cenných papírů (Holman, 2001).

Základní rysy měnového trhu jsou nízké vstupní náklady, homogenní zboží, značný počet účastníků nákupu a prodeje a téměř dokonalé informace. Mezinárodní měnový trh je soustředěn do řady míst, které jsou propojeny spojovacími systémy tak, že zabezpečují v zásadě v každém okamžiku identickou cenu dané měny (Krameš, 2008).

Nabídka měny a poptávka po měně

Měnový kurz obecně je stejně jako cena každého jiného zboží utvářen na devizovém trhu v závislosti na vývoji nabídky a poptávky. Poptávku po měně a nabídku domácí měny lze určit pomocí vztahu nabídky a poptávky v závislosti na nominálním měnovém kurzu (Brčák, et al., 2014).

Poptávku po měně domácí země vytvářejí vývozci domácího zboží a služeb přijímající platbu za produkce v cizí měně (Brčák, et al., 2014).

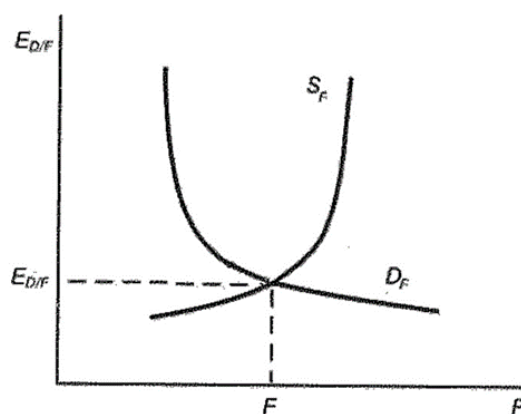
Dalšími aktéry na měnovém trhu, vytvářející poptávku po měně, jsou zahraniční investoři, kteří nakupují domácí aktiva, a zahraniční dovozci statků a služeb, kteří platí výrobcům v jejich domácí měně (Brčák, et al., 2014). Pokud klesne hodnota domácí měny, zvýší se po ní poptávka. Proto má funkce poptávky klesající průběh (Pavelka, 2007).

Nabídku měny domácí země tvoří domácí dovozci statků a služeb platící za produkce v zahraniční měně (Brčák, et al., 2014).

Rovněž i v tomto případě mají důležité postavení investoři, ale jde o investory domácí. Jestliže domácí investoři budou chtít nakupovat zahraniční obligaci a akci, potřebují nejdříve za domácí měnu nakoupit cizí měnu, a tím vytvářejí nabídku domácí měny (Pavelka, 2007).

Pokud vzroste cena domácí měny, tím větší bude její nabídka, a tudíž funkce nabídky má rostoucí průběh (Pavelka, 2007).

Graf č. 3 Nabídka měny a poptávka po měně

Zdroj: (Brčák, et al., 2014)

- F ... měna
- ED/F ... kurz
- DF ... poptávka po měně
- SF ... nabídka měny

3.6 Platební bilance

Platební bilance je systematický zápis veškerých ekonomických transakcí mezi rezidenty a nerezidenty sledované země za určité časové období (Pavelka, 2007).

K ekonomickým transakcím patří transakce reálné (pohyb statků a služeb) a transakce finanční (pohyb finančních aktiv) (Pavelka, 2007).

Rezidentem je chápán obyvatel daného státu žijící v něm dlouhodobě (déle než jeden rok), vláda, obchodní společnost a neziskové organizace, které mají sídlo v dané zemi (Pavelka, 2007).

Platební bilance lze rozlišovat na:

- tržní,
- účetní (Brčák, et al., 2014).

Tržní platební bilance je představena běžným a nepřerušovaným vztahem dvou platebních trhů. Obsahuje teoretickou analýzu pozorovatelnou pouze pomocí svých účinků (Brčák, et al., 2014).

Účetní platební bilance je definovaná jako statistický výkaz shrnující veškeré zahraniční operace dané země během určitého období realizovaný podvojným účetním záznamem (Brčák, et al., 2014).

Pro sledování platební bilance mezi dvěma státy, z nichž oba mají stejnou měnu, skládá se platební bilance ze dvou částí: z běžného účtu a finančního účtu platební bilance. Pokud jde o zkoumání toku peněz mezi státy s různými měnami, má platební bilance navíc třetí položku: změnu devizových rezerv (Brčák, et al., 2014).

3.6.1 Běžný účet

Běžný účet se skládá z obchodní bilance, bilance služeb, bilance výnosů a běžných transferů (Brčák, et al., 2014). Nejpočetnější položkou je obchodní bilance neboli rozdíl exportu a importu statků, tvoří ji mezinárodní obchodníci. Bilance služeb se určuje jako rozdíl mezi dovozem a vývozem služeb. Pokud jde o převod důchodů z vlastnictví, například: mzdy, dividendy, úroky atd., tak to je bilance výnosů. K běžným transferům patří příspěvky mezinárodním organizacím (Pavelka, 2007).

Import

Import vyjadřuje hodnotu zboží přijatého ze zahraničí, které přestoupilo státní hranici za účelem jeho trvalého nebo dočasného ponechání v tuzemsku. Celkový import se tak skládá z přijetí ze států EU a dovozu ze zemí mimo EU (Český statistický úřad, 2018).

Export

Export vyjadřuje hodnotu zboží odeslaného do zahraničí, které přestoupilo státní hranici za účelem jeho trvalého nebo dočasného ponechání v zahraničí. Celkový export se tak skládá z odeslání do států EU a vývozu do zemí mimo EU (Český statistický úřad, 2018).

Čistý export

Čistý vývoz určitého státu je rozdíl mezi hodnotou jeho vývozu a dovozu. Prodej letadla do zahraničí zvyšuje domácí čistý vývoz, naopak koupě auta ze zahraničí jej snižuje. Čistý vývoz jinými slovy říká, zda je ekonomika v souhrnu ve vztahu k zahraničí prodávajícím nebo kupujícím statků a služeb. Proto se čistý vývoz také často nazývá obchodní bilance (Mankiw, 1999).

3.6.2 Finanční účet

Finanční účet je určen jako rozdíl mezi přílivem zahraničního kapitálu plynoucího do země a odlivem kapitálu z domácí ekonomiky do zahraničí (Jurečka, et al., 2009).

Za příliv kapitálu lze považovat zvýšení množství domácích aktiv, jde tedy o aktiva celých firem, akcie, dluhopisy, směnky, reinvestované zisky poboček zahraničních firem a také přímé investice, které provádějí nerezidenti (Krameš, 2008).

Odliv kapitálu se projevuje v případě, že domácí rezidenti nakupují ze svých zdrojů zahraniční aktiva (Krameš, 2008).

3.6.3 Změna devizových rezerv

Tento účet zahrnuje všechny oficiální transakce včetně změny devizových rezerv, půjček od měnového fondu a vlád, které financují saldo běžných a kapitálových toků. Jde tedy o bilanci spjatou se zásobami peněz a deviz (Brčák, et al., 2014).

3.7 Mezinárodní obchod

Vývoj populace je provázen tisíciletou historií vzájemného obchodování a směňování. S postupem času docházelo k vytváření státních celků a národních ekonomik, obchod a směna nabývaly stále větších rozměrů a začínal se rozvíjet i čilý obchod na mezinárodní úrovni. Důvody vzniku mezinárodních obchodních vztahů jsou nepřeborné, od ekonomických přes sociální až k politickým (Jurečka, et al., 2009).

3.7.1 Příčiny existence mezinárodního obchodu

Mezi hlavní příčiny mezinárodního obchodu patří rozdílné klimatické, přírodní nebo výrobní podmínky v různých státech. V jednotlivých zemích chybí dostatek určitých výrobků nebo výrobních surovin, proto je nutné tyto komodity dovážet ze zahraničí (Jurečka, et al., 2009).

Druhým argumentem vzniku jsou odlišné preference spotřebitelů v různých zemích, které jsou schopny produkovat stejné nebo velmi podobné produkty, a přesto mezi nimi probíhá směna (Jurečka, et al., 2009).

Třetím faktorem, který podporuje rozvoj mezinárodního obchodu, jsou úspory z rozsahu. Jde tedy o situaci, kdy výrobce může rozšířením objemu výroby dosáhnout vyššího zisku, protože je při stále vyšším objemu produkce schopen snižovat průměrné náklady (Jurečka, et al., 2009).

Další příčinou je existence absolutních a komparativních výhod (Pavelka, 2007).

Absolutní výhoda

Využití absolutních výhod lze dokumentovat pomocí následující tabulky. Předpokladem je, že existují pouze dvě země: země A a země B. Každá z těchto zemí vyrábí dva produkty: statek Y a statek X. Pracovní náklady měřené v hodinách na jednotku jsou uvedeny v následující tabulce (Krameš, 2008).

Tabulka č. 1 Absolutní výhoda

	Statku X	Statku Y
Země A	12	8
Země B	16	4

Zdroj: vlastní zpracování

Při pohledu na údaje v tabulce je jasné, že země A má ve srovnání se zemí B absolutní výhodu při výrobě statku X a absolutní nevýhodu při výrobě statku Y, a naopak země B disponuje ve srovnání se zemí A absolutní výhodou při výrobě statku Y a má absolutní nevýhodou při výrobě statku X (Krameš, 2008).

Jestliže tedy bude možný svobodný mezinárodní obchod, země A se začne specializovat na výrobu statku X a omezí výrobu statku Y, neboť tu může dovézt za nižší cenu ze země B (Pavelka, 2007).

Ke vzájemnému obchodu dochází na základě tržních cen a tyto ceny nesmí být zkresleny zásahy státu prostřednictvím dovozních cel či subvencí (Krameš, 2008).

Komparativní výhoda

V případě, že země dosahují absolutní výhody při výrobě odlišných výrobků, je možnost obchodování zcela jasná. Ale když dochází k situaci, kde absolutní výhoda při výrobě určitých statků je na straně země B, z důvodu, že potřebuje absolutně méně pracovních nákladů na výrobu statků X a Y, země B je schopna vyrobit se stejnými zdroji jako země A větší množství obou statků viz tabulka (Jurečka, et al., 2009).

Tabulka č. 2 Komparativní výhoda

	Statku Y	Statku X
Země A	16	8
Země B	12	4

Zdroj: vlastní zpracování

Země A disponuje při výrobě obou statků absolutní nevýhodou, protože země B je 1,3krát produktivnější u výrobku Y a 2krát produktivnější u výrobku X. Vzájemný trh, který by byl výhodný pro obě země, lze realizovat na základě principu komparativní výhody (Krameš, 2008).

Pokud bude probíhat mezinárodní obchod podle principu komparativních výhod, země A se bude specializovat na výrobu statku Y a země B na výrobu statku X (Pavelka, 2007).

3.7.2 Důsledky mezinárodní směny

Dopadem volné mezinárodní směny je neustálý *růst světové efektivnosti*. Na mezinárodním trhu se totiž mohou uplatnit jen výrobci, kteří jsou schopni vyrábět a dodávat stále kvalitnější a levnější zboží než ostatní. Z toho vyplývá, že výrobci jsou schopni hledat cesty ke *snižování nákladů* nebo podporují vědeckotechnický pokrok a zvyšují technický stupeň svých výrobků (Jurečka, et al., 2009).

Tento proces zvyšuje tlak na konkurenceschopnost jednotlivých firem a může do značné míry ztížit podmínky pro některé výrobce, kteří mohou nakonec mít takové existenční potíže, že jsou nuceni uzavřít výrobu a z trhu odejít. Výše uvedené faktory však působí *na snižování průměrné úrovně cen a na zvyšování spotřebitelského přebytku*, tedy vylepšují situaci spotřebitelů (Jurečka, et al., 2009).

4 Vlastní práce

4.1 Představení zemí

V dané části bakalářské práce budou zejména uváděny ekonomické údaje České republiky a Kazachstánu. Proto byly na začátku analytické části popsány základní charakteristiky dvou zkoumaných států.

4.1.1 Česká republika

Česká republika je vnitrozemským státem, ležícím uprostřed mírného pásu severní polokoule ve střední části Evropy. Její rozloha činí 76 865 km². Státní hranice tvoří sousedství s Polskem v délce 761,8 km, Německem 810,3 km, Rakouskem 466,3 km a Slovenskem 251,8 km (Brčák, et al., 2012).

Z hlediska geografického leží ČR na rozhraní dvou různých horských soustav. Západní a střední část ČR vyplňuje Česká vysočina mající převážně ráz pahorkatin a Středohory (Šumava, Český les, Krkonoše, Orlické hory, Jeseníky). Do východní části státu zasahují Západní Karpaty (Brčák, et al., 2012).

Počet obyvatel České republiky se v roce 2016 rozrostl na 10 578 820 obyvatel. Pětinou přispěla k celkovému přírůstku kladná bilance přirozené výměny, když živě narozených dětí je více než zemřelých. Většinu přírůstku však zajistí zahraniční stěhování do České republiky. V roce 2016 se ze zahraničí přistěhovalo 37 503 osob především z Ukrajiny a Slovenska, zatímco 17 439 se jich vystěhovalo (Český statistický úřad, 2018).

4.1.2 Kazachstán

Kazachstán nebo Republika Kazachstán je stát, který se nachází v centru Eurasie. Větší jeho část leží východně od řeky Ural v Asii, menší v Evropě. Země hraničí na severu a západě s Ruskem, což je zároveň nejdelší hranice, na východě s Čínou, na jihu s Kyrgyzstánem, Uzbekistánem a Turkmenistánem. Dle rozlohy je Kazachstán na 9. místě ve světě a 2. mezi státy Společenství nezávislých států (Akhmetova, 2001)

Celkový počet obyvatel Kazachstánu k 1. prosinci 2017 činí 18 137 300, z toho 59,2 % obyvatel jsou Kazaši, 25,6 % Rusové, 2,9 % Ukrajinci, 2,9 % Uzbekové a 1,4 % Němci. 69 % obyvatelstva vyznává islám, 28 % pravoslavné křesťanství, 2 % jsou evangelíci (KAZSTAT, 2018).

Kazachstán je průmyslově-zemědělskou zemí s obrovskými zdroji černého uhlí, železných a chromových rud, ropy a dalších nerostných surovin. Většinu území zabírají pouště a polopouště, jen malá část je zalesněna nebo je hospodářsky využívána (Akhmetova, 2001).

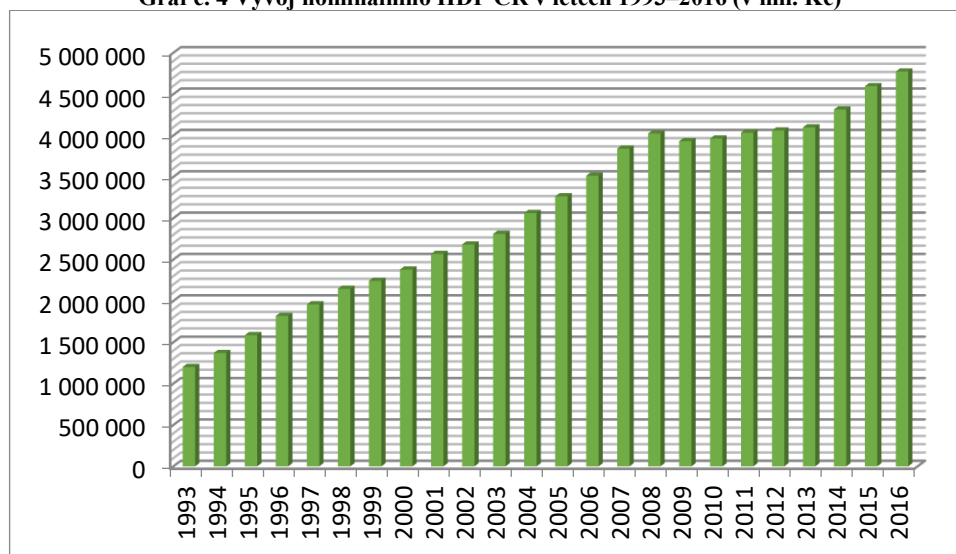
4.2 Hrubý domácí produkt

4.2.1 Vývoj nominálního HDP v ČR

Z grafu č. 4 je vidět vývoj nominálního HDP v České republice za sledované období od roku 1993 do roku 2016. Díky stabilizaci celkové situace a reformních aktivit po rozpadu společného státu – Československa – v roce 1993 činil hrubý domácí produkt ČR 1 201 088 milionů Kč a měl stoupající charakter až do roku 2009. V roce 2009 došlo k poklesu hrubého domácího produktu na 3 930 409 milionů Kč, oproti roku 2008, kdy byl zaznamenáván vrchol výkonu české ekonomiky a hrubý domácí produkt dosahoval výše 4 024 117 milionů Kč. Pokles hrubého domácího produktu České republiky v roce 2009 byl zapříčiněn celosvětovou hospodářskou krizí, která začala v roce 2008.

Po krizové situaci v roce 2009 makroekonomický ukazatel mírně stoupal a v roce 2016 vzrostl na 4 773 240 milionů Kč. Hospodářský růst byl podpořen především rostoucími výdaji domácností na konečnou spotřebu. Neméně důležitou úlohu sehrál růst kladného přebytku bilance zahraničního obchodu, na kterém se projevil i pozitivní ekonomický vývoj nejbližších obchodních partnerů ČR (Český statistický úřad, 2018).

Graf č. 4 Vývoj nominálního HDP ČR v letech 1993–2016 (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2018

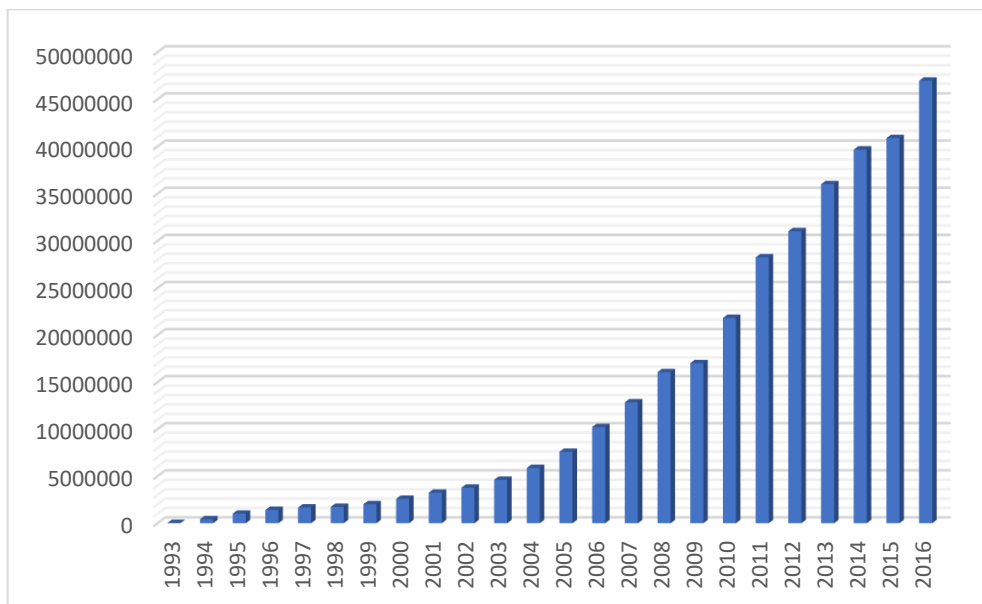
4.2.2 Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu

Po vyhlášení nezávislosti Kazachstánu a zavedení (15. listopadu 1993) peněžní jednotky – tenge (KZT), kazašský hrubý domácí produkt vyrovnaně stoupal až do roku 1999. Hodnota HDP se zvýšila z 29 423 milionů KZT (tj. 11 404,3 mil. USD) v roce 1993 na 2 016 456 milionů KZT v roce 1999 (tj. 16 871,3 mil. USD).

Makroekonomické prostředí Kazachstánu v letech 2000 až 2006 se rozvíjelo pod vlivem příznivých vnitřních a vnějších faktorů. Pozitivní trendy na světových finančních a komoditních trzích, stejně jako důsledné provádění sociálně-ekonomických reforem, měly dopad na stabilizaci makroekonomické situace v zemi (Sultanov, 2014). A proto v letech 2000–2006 hrubý domácí produkt prudce vzrostl z 2 599 902 milionů KZT (tj. 18 292,4 mil. USD) na 10 213 731 milionů KZT (tj. 81 003,5 mil. USD).

Investice do těžebního a zpracovatelského průmyslu zrychlily tempo růstu HDP od roku 2009 až do roku 2016, kdy hrubý domácí produkt dosáhl maximální hodnoty 46 971 150 milionů KZT (tj. 137 278 mil. USD) (Sultanov, 2014). V letech 2014–2015, v důsledku výrazného oslabení kazašské národní měny, tempo růstu nominálního HDP v Kazachstánu zpomalilo a v roce 2015 vzrostlo jen o 3 %.

Graf č. 5 Vývoj nominálního HDP v Kazachstánu v letech 1993–2016 (v mil. KZT)

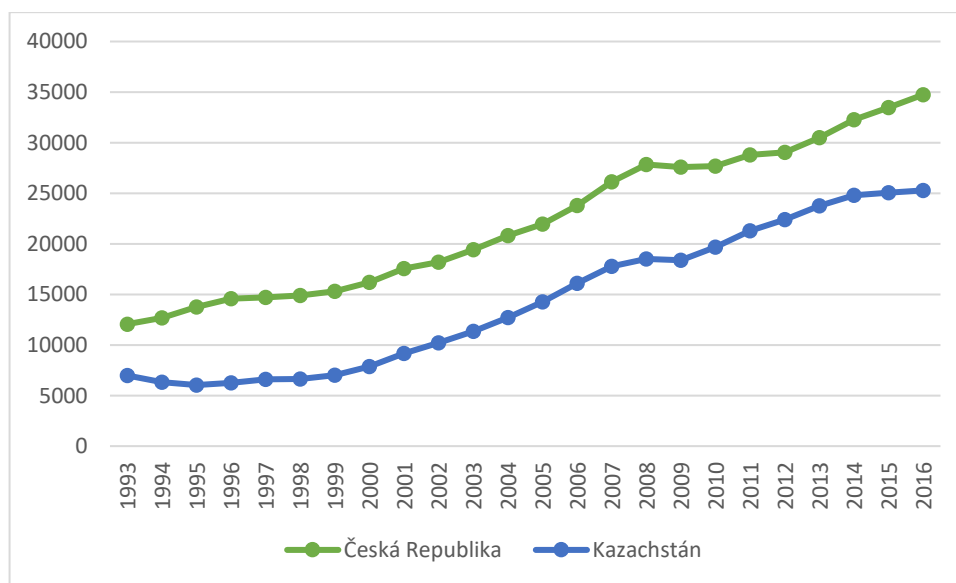

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2018

4.2.3 HDP na obyvatele v PPP

Pro srovnání ekonomické vyspělosti obou zemí byl použit absolutní ukazatel hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele dle parity kupní síly. Dle grafu č. 6 je vidět, že v České republice byl HDP na obyvatele ve srovnání se Kazachstánem výrazně vyšší. V roce 1994 začala v Kazachstánu tzv. masová privatizace, která měla spíše společensko-politické motivy než ekonomické. Proto v letech 1993–1995 daný makroekonomický ukazatel Kazachstánu klesl z 6 992 USD na obyvatele na 6 039 USD na obyvatele, což je průměrně o 14 % (Mutanov, 2015). V České republice během období 1993–2008 hrubý domácí produkt na hlavu charakteristicky stoupal pod vlivem počátečních ekonomických reforem, protikrizových programů v roce 1997 a vstupu do EU v roce 2004. Stoupl ze 12 063 USD na obyvatele, tedy skoro 2krát (Abrahám, et al., 2010).

Graf č. 6 Vývoj HDP na obyvatele dle PPP (v USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě World Data Bank, 2018

Světová hospodářská a finanční krize, která proběhla v letech 2007–2008 se dotkla obou zkoumaných zemí v roce 2009 a je možnost vidět z grafu propad makroekonomického ukazatele České republiky průměrně o 0,9 % z 27 845 USD na obyvatele v roce 2008 na 27 594 USD na obyvatele v roce 2009 a v Kazachstánu hodnota ukazatele zůstala skoro neměnná na 18 387 USD na obyvatele oproti předchozímu roku. Dále obě ekonomiky obnovily růst, ale pomalejším tempem než před rokem 2008. Díky rychlé reakci vlády Republiky Kazachstán a realizaci protikrizových programů v roce 2010, které se skládaly z fiskálních stimulů, opatření měnové politiky a záchraného balíčku na podporu bankovního

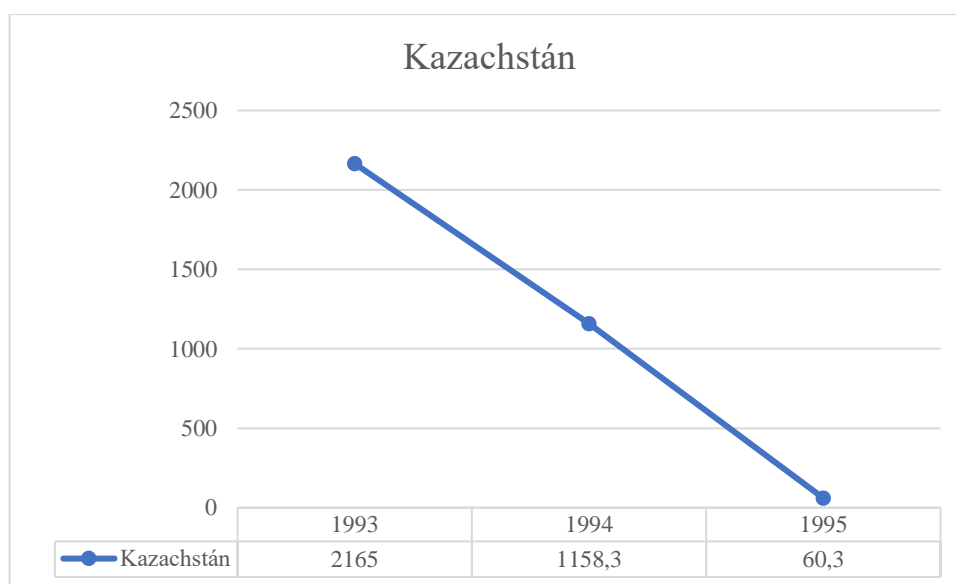
sektoru, kazašský HDP se dle PPP zvýšil již o 7 %, zatímco v ČR se zvýšil jen o 0,4 %, ale dokonce tak nedošlo k protínání vývoje HDP na obyvatele dle PPP mezi danými státy.

Od roku 2014 tempo růstu sledovaného HDP na obyvatele Kazachstánu výrazně zpomalilo z důvodu závislosti na celosvětovém vývoji cen surovin, hlavně v ropném odvětví, což od roku 2013 vedlo k úpadku a devalvaci národní měny (Kusainov, 2016).

4.3 Míra inflace

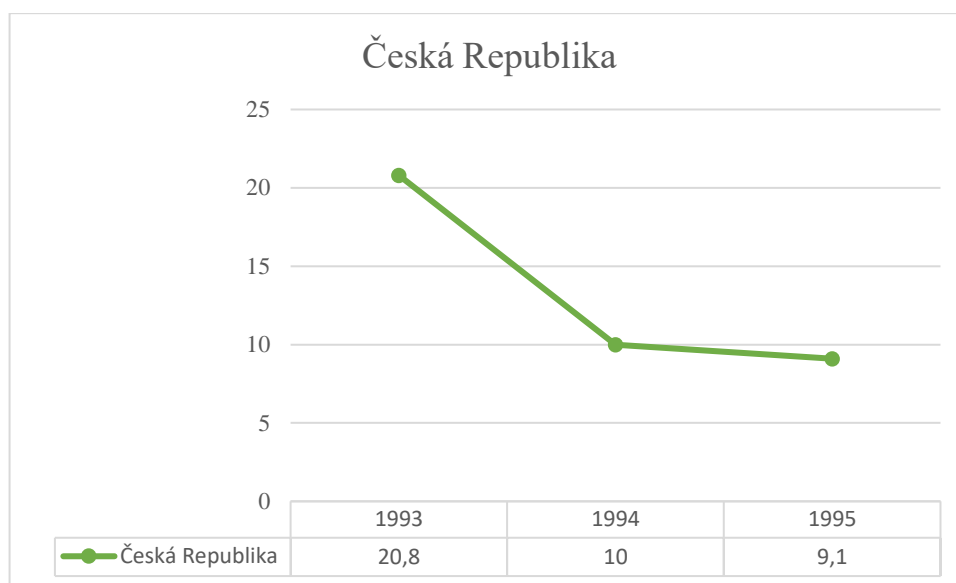
Z grafu č. 7 lze pozorovat, že v roce 1993 činila míra inflace v Kazachstánu 2 165 %, a proto byl pro snížení hyperinflace započat proces podstatného vytváření národní a právní báze pro regulaci bankovního systému, který by splňoval požadavky tržní ekonomiky (NB RK, 2015). V roce 1995 došlo k celkovému osvobození od hyperinflace a míra inflace činila 60,3 %. Během stejného období probíhala odlišná situace v České republice (viz graf č. 8), spolu se zavedením nové měny – české koruny, inflace v roce 1993 vyskočila na 20,8 % a významně klesla skoro o polovinu v roce 1995 na 9,1 %.

Graf č. 7 Vývoj míry inflace v Kazachstánu v letech 1993-1995, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2018

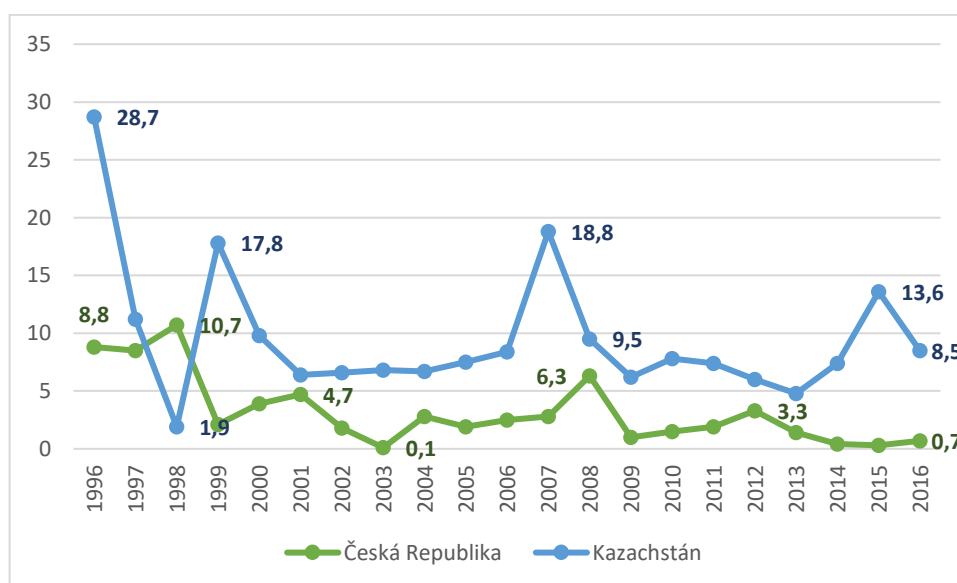
Graf č. 8 Vývoj míry inflace v ČR v letech 1993-1995, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2018

Období od 1996 až 2016 se stalo obdobím dosažení makroekonomické stabilizace pro obě země. Inflace v tomto období pokračovala v propadlém poklesu v Kazachstánu z 28,7 % v roce 1996 na 8,5 % v roce 2016 a v České republice z 8,8 % na 0,7 %. Kromě roku 1998, kdy došlo k nižší inflaci v Kazachstánu než v Česku, kvůli znehodnocení české měny. Proto rozhodla bankovní rada České národní banky o změně režimu měnové politiky a počínaje rokem 1998 přešla k cílování inflace. Její podstatou bylo udržet inflaci v koridoru 3–5 %, který si Česká národní banka stanovila (v dalším období 2–4%) (Brčák, et al., 2012).

Graf č. 9 Vývoj míry inflace v ČR a Kazachstánu v letech 1996-2016, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT a ČSÚ, 2018

Z výše uvedených dat lze říct, že mezi vybranými zeměmi existují dosti značné rozdíly v úrovni inflace. Nicméně, pozitivní vývoj kazašské ekonomiky se značně zpomalil od roku 1998 v důsledku globální finanční krize. Krize, která začala v roce 1997 v jihovýchodní Asii, dorazila do Ruska v roce 1998 a měla nepříznivý vliv na ekonomiku Kazachstánu. Tak se rok 1998 stal pro Kazachstán jediným rokem, ve kterém je pozorována minimální hodnota inflace za celou historii vývoje (Berentaev, 2001).

Česká míra inflace v roce 2009 oproti hodnotě roku 2008 byla 1,0 %, což je hodnota výrazně nižší než loni, kdy byla 6,3 %. V roce 2008 vývoj ovlivnila řada faktorů, mezi které patřil zejména citelný vzestup cen potravin, zvýšení sazby DPH z 5 % na 9 % u některého zboží a služeb, zvýšení spotřební daně u tabákových výrobků, zvýšení cen energií, regulovaného nájemného a zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví. Hodnota roku 2009 byla druhá nejnižší průměrná roční míra inflace od roku 1993 a jedním z důvodů byla reakce státu na celkový stav ekonomiky (Abrhám, et al., 2010).

Inflace v Kazachstánu v roce 2015 činila 13,6 % a dosáhla nejvyšší úrovně za posledních osm let. Je to způsobeno oslabením národní měny, ke kterému došlo v důsledku přechodu na režim volného pohyblivého směnného kurzu v srpnu 2015. Oslabení měny ovlivnilo stanovení cen, které vedlo ke zvýšení inflace až do současné doby (Kusainov, 2016).

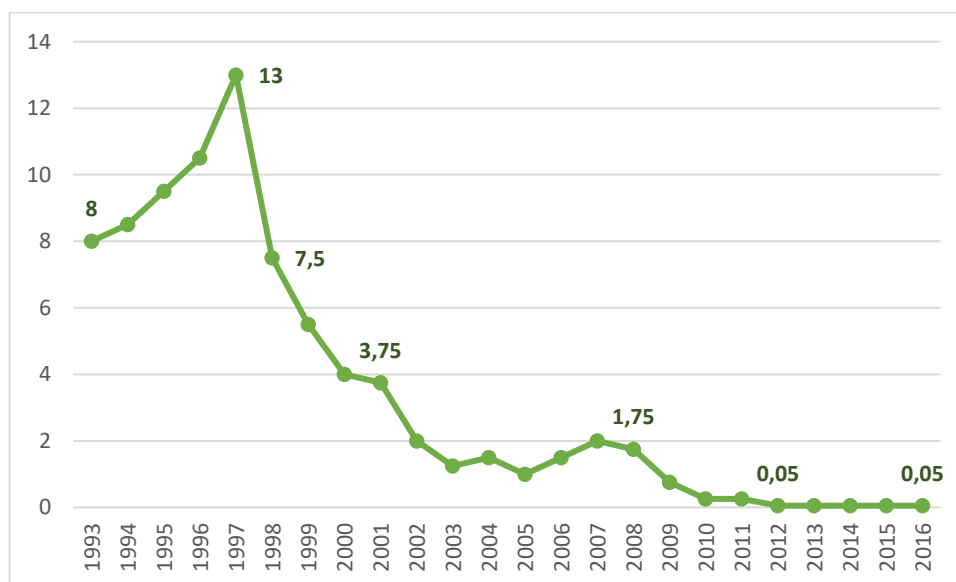
Z grafu č. 9 je také zřetelné, že po přechodu cílové inflace Česká republika nepřesahovala stanovaný koridor, ale výjimkou byl rok 2008. V roce 2016 míra inflace ČR činila 0,7 %, což odpovídá cílovým hranicím, ale stala se nejvyšší hodnotou za poslední 3 roky.

4.4 Úroková míra

Z grafu č. 10 lze vyčíst, že v období 1993 až 1997 diskontní úrokové sazby v České republice rostly, přičemž jejich maxima bylo dosaženo ve zmíněném roce 1997, kdy úroková sazba dosáhla hodnoty 13 %. V roce 1997 začali kvůli nestabilní politické situaci v ČR a krizi v jihovýchodní Asii zahraniční investoři i domácí obyvatelstvo masivně prodávat české koruny a nakupovat zahraniční měny. V rámci měnové restrikce byly současně s intervencemi zvýšeny úrokové sazby, aby centrální banka omezila přístup k úvěrům a zabránila tak jejich možnému využití k dalšímu oslabení měnového kurzu (Výroční zpráva ČNB, 1997).

Ve stejném období byl vývoj kazašské úrokové sazby naprosto odlišný. Diskontní sazba v Kazachstánu je vidět z grafu č. 11, prudce klesá z 240 % v 1993 na 35 % v roce 1997. Důležitý úpadek byl v období 1994–1995, kdy Národní banka Kazachstánu přijala protikrizový program, jehož hlavním cílem bylo zajistit makroekonomickou stabilizaci a dokončení institucionálních reforem. V roce 1996 byl přijat nový akční program vlády Republiky Kazachstán na prohloubení reforem. Tudíž od roku 1996 do současnosti dochází k víceméně konzistentnímu provádění restriktivní měnové a fiskální politiky, liberalizaci zahraniční ekonomické aktivity, reformám majetkových vztahů a vytváření tržní infrastruktury (Sultanov, 2014). Výsledky nových programů lze pozorovat z grafu č. 11, kde je přesně vidět stálý pokles diskontní sazby Kazachstánu a její vývoj v rozmezí 5–11 %.

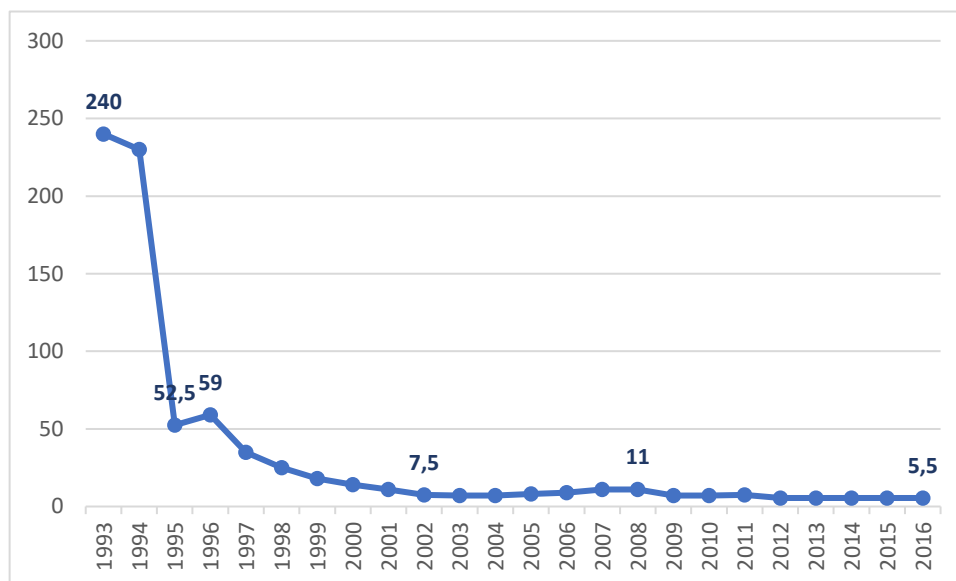
Graf č. 10 Vývoj diskontní sazby ČR v letech 1993–2016, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČNB, 2018

Diskontní sazba v sledovaném období byla vždy nižší v České republice než v Kazachstánu. V České republice se kromě let 1996–1997 pohybovala v rozmezí 1,25–3,75 %. V březnu 2004 roku přijala ČNB horizontální bodový inflační cíl ve výši 3 %, aby nejlépe odpovídal požadavkům na reálnou konvergenci ČR k EU a makroekonomickým podmínkám české ekonomiky. A proto se během období 2004–2016 česká diskontní sazba vlivem vstupu do eurozóny přiblížila k rozmezí 0,05–1,75 %.

Graf č. 11 Vývoj diskontní sazby Kazachstánu v letech 1993-2016, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě NB RK, 2018

Během posledních 5 let nedošlo k žádným změnám české diskontní sazby, která zůstala na technické nule, tj. na úrovni 0,05 %. Tato situace je zdůvodněna tím, že Česká národní banka se snaží prostřednictvím nízkých centrálních úrokových sazeb zvýšit množství peněz v oběhu a snížit tak cenu peněz. Výsledkem tohoto kroku by mělo být zpřístupnění finančních prostředků ve větším množství a vyššímu počtu subjektů, a tedy oživení investiční aktivity a spotřeby. Nízké úroky by také měly přispět k oslabení české měny na devizovém trhu a zvýšení konkurenceschopnosti českého exportu v zahraničí (Výroční zpráva ČNB, 2016).

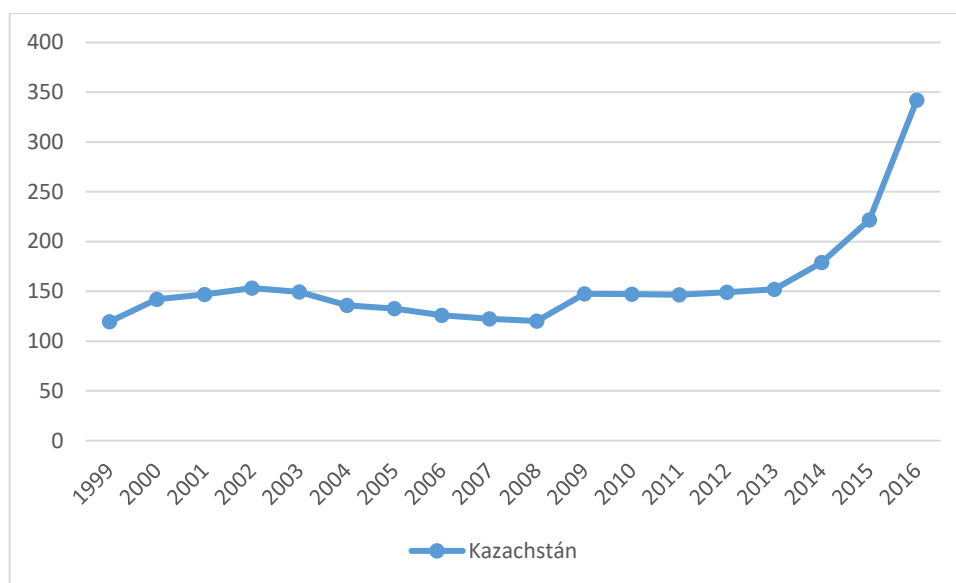
V lednu 2016 přijala Národní banka Republiky Kazachstán opatření k obnovení a zachování rovnováhy na peněžních a měnových trzích a také na doplnění schodku likvidity státní měny. Po stabilizaci makroekonomických ukazatelů a situaci na kazašském trhu Národní banka Kazachstánu začala postupně snižovat úroveň diskontní sazby v průběhu roku 2016 a na konci sazba poklesla na 5,5 % (Kusainov, 2016).

4.5 Měnový kurz

4.5.1 Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru

Vývoj směnného kurzu v Kazachstánu vyjadřuje následující graf č. 12, z něhož lze pozorovat, že trend směnného kurzu kazašské tenge vůči dolaru od roku 1993 nevedl k posilování národní měny až do současnosti.

Graf č. 12 Vývoj kazašské tenge vůči americkému dolaru v letech 1999-2016, (v KZT/USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě NB RK, 2018

První devalvace kazašské národní měny – tenge – proběhla v dubnu 1999, kdy dolar okamžitě vyskočil z 84 KZT/USD na 138 KZT/USD, což znamenalo znehodnocení měny o 64,6 %. V té době byl oznámen přechod na volně pohyblivý kurz tenge za účelem zvýšení objemu vývozu a konkurenceschopnosti země (Kusainov, 2016).

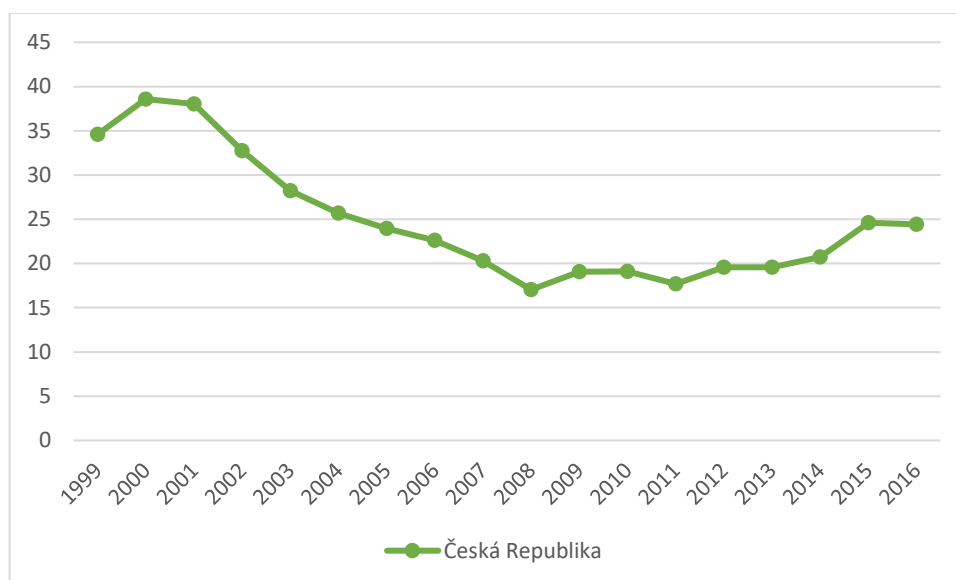
Od roku 2000 byl měnový kurz relativně stabilní s nepatrným propadem vůči dolaru (148–153 KZT/USD) až do roku 2008. Druhá vlna devalvace byla v roce 2009 způsobena krizí platební bilance Kazachstánu a na druhé straně rostoucím zahraničním dluhem. Dolar již nebyl 120 KZT/USD, ale téměř 150 KZT/USD. Hlavní příčinou devalvace se stal prudký pokles ceny barelu ropy, která klesla z 143,95 dolaru/barel na 33,73 dolaru/barel, tedy 4,27krát méně, což bylo důsledkem světové ekonomické krize v roce 2008 (Kusainov, 2016).

Třetí skok v devizovém kurzu se uskutečnil v roce 2014, kdy národní měna Kazachstánu stoupala z 164 KZT/USD na 186 KZT/USD, to znamená, že měna oslabila o dalších 13,0 %. A v roce 2015 tenge vůči dolaru devalvoval o 85,3 %, z 188,38 KZT/USD na 349,12 KZT/USD. Národní banka Kazachstánu oznámila v srpnu 2015, že uvolňuje národní měnu ve volném objemu. Ale vrchol kolapsu kurzu tenge vůči dolaru byl v roce 2016, kdy se znehodnotil na 383,91 KZT/USD. Kolaps směnného kurzu tenge zapříčinilo zhroucení cen ropy, které způsobilo krizi vývozu a prudké snížení platební bilance surovinové ekonomiky Republiky Kazachstán (Kusainov, 2016).

4.5.2 Vývoj české koruny vůči americkému dolaru

Jiný průběh měl vývoj směnného kurzu české koruny. Graf č. 13 ukazuje, že od počátku sledovaného období lze pozorovat patrný dlouhodobější trend k posilování kurzu české koruny vůči dolaru, a to až do roku 2008, kdy kurz činil 17,035 CZK/USD. Avšak po nástupu hospodářské krize v ČR z této hodnoty koruna oslabila přibližně o 10 korun vůči hodnotě dolaru za pouhých pár měsíců. V listopadu téhož roku dosáhla hodnoty 19,773 CZK/USD. Za posledních šestnáct let byl nejvyšší kurz koruny vůči dolaru zaznamenán v roce 2000 42,217 CZK/USD, naopak nejnižší v roce 2008. Jedná se skutečně o velký rozdíl, který značně ovlivňuje exportéry a importéry a do jisté míry i nákupní chování spotřebitelů (Brčák, et al., 2012).

Graf č. 13 Vývoj české koruny vůči americkému dolaru v letech 1999-2016, (v CZK/USD)

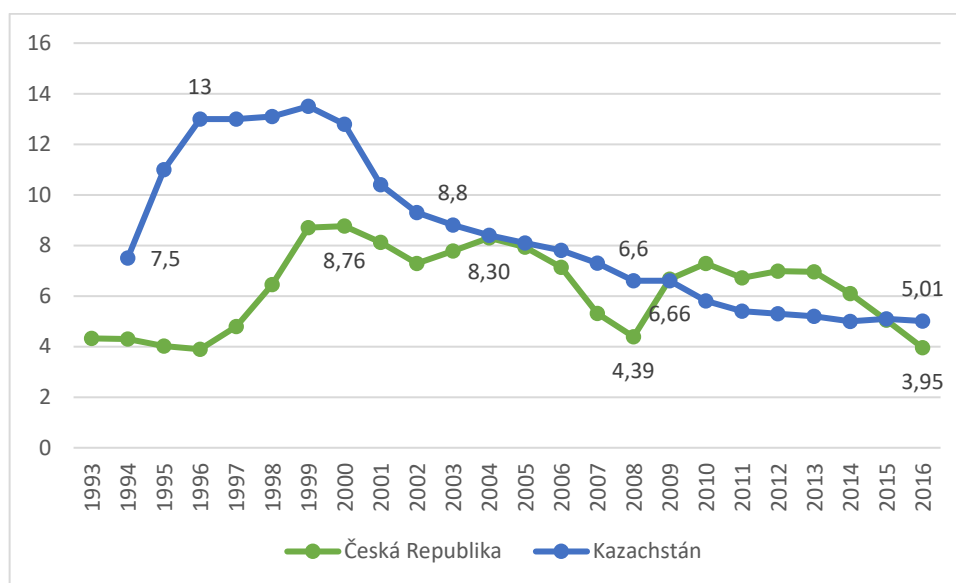
Zdroj: vlastní zpracování na základě ČNB, 2018

Od roku 2011 směnný kurz mírně stoupal z 17,688 CZK/USD na 24,432 CZK/USD v roce 2016, což znamená růst o 38,13 %. Za posilováním kurzu lze nalézt fundamentální faktory, mezi něž patří například příliv přímých zahraničních investic, dynamický růst HDP či zvýšená dynamika vývozu, která se aktivně prosazuje navzdory posilování kurzu. Měnová politika by však neměla být ve vleku vývoje měnového kurzu, neboť se nachází v režimu inflačního cílení, a nikoli cílení kurzu (Výroční zpráva ČNB, 2016). Během roku 2015 byl průměrný směnný kurz české koruny vůči americkému dolaru 24,7 CZK/USD a v roce 2014 kurz činil 20,0 CZK/USD. Tudiž devalvace české koruny vůči americkému dolaru činila 24 %.

4.6 Míra nezaměstnanosti

Graf č. 14 znázorňuje průběh vývoje obecné míry nezaměstnanosti České republiky a Kazachstánu, z něhož lze pozorovat, že míra nezaměstnanosti v Kazachstánu se prudce zvýšila ze 7,5 % v roce 1994, na 13 % v roce 1996 – to je téměř 2krát více. Jedním z hlavních problémů tohoto období byl pokles poptávky po pracovní síle, nedostatek dodávek v kvantitativním i kvalitativním vyjádření a stabilní poptávku tvořily pouze pracovní profese často s vysokou kvalifikací (Berentaev, 2001).

Graf č. 14 Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 1993–2016, (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT a ČSÚ, 2018

V dalších 5 letech se kazašská míra nezaměstnanosti pohybovala v rozmezí 12–14 %, a to kvůli začínajícím státním reformám, které byly zaměřeny na celkovou regulaci ekonomiky státu (Berentaev, 2001). Během stejného období Česká republika až do roku 1997 držela míru nezaměstnanosti v rozmezí od 3,9 % do 4,3 %. Od roku 1997 začal sledovaný makroekonomický ukazatel prudce stoupat až do roku 2000, kdy míra nezaměstnanosti České republiky dosáhla svého dosavadního maxima 8,76 %. Hlavním důvodem výrazného růstu ukazatele byl nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle. Tento vývoj byl doprovázen zvyšujícím se počtem uchazečů na jedno volné pracovní místo (Brčák, et al., 2012).

V Kazachstánu lze vidět opačný vývoj ukazatele. V roce 2000 ekonomické aktivity státu, spojené s vytvářením nových průmyslových odvětví, vývojem tržní infrastruktury a podporou drobného podnikání, poskytly prostor pro pokles míry nezaměstnanosti na 8,8 %

v roce 2003 a během dalších 13 let se postupně snížila o skoro 4 % v roce 2016. Jedinou výjimkou byl rok 2009, kdy míra nezaměstnanosti zůstala na stejném úrovni jako v roce 2008 na 6,6 % (Mutanov, 2015).

Rok vstupu do EU byl pro Českou republiku velice pozitivní, protože tento rok nastartoval pokles míry nezaměstnanosti z 8,30 % v roce 2004 na 4,39 % v roce 2008. Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, globální ekonomická krize měla dopad na všechny ukazatele zkoumaných zemí, proto tedy v roce 2009 došlo v ČR ke skokovému zvýšení míry nezaměstnanosti na 6,6 %, což bylo o 2,2 % více oproti roku 2008.

Za celou dobu existence České republiky nepřesáhla míra nezaměstnanosti hranici 10 % a podle historického vývoje se dá říci, že míra nezaměstnanosti není v ČR problém. V letech se 2004, 2009 a 2015 hodnoty obecné míry nezaměstnanosti v České republice a v Kazachstánu protínaly, ale pro každou zemi měly různý význam. Například rok 2015 pro ČR byl rokem významného poklesu míry nezaměstnanosti, a to díky celkovému růstu ekonomiky ČR. V Kazachstánu míra nezaměstnanosti zůstávala v roce 2015 na mimořádně nízké úrovni – díky realizaci programu „Zaměstnanost Republiky Kazachstán 2020“ od roku 2011, jehož hlavním cílem je školení a pomoc při hledání osob samostatně výdělečně činných, nezaměstnaných a lidí s nízkými příjmy na trhu práce, podpora podnikání na venkově a zvýšení mobility pracovníků (Sultanov, 2014).

4.7 Platební bilance

4.7.1 Export

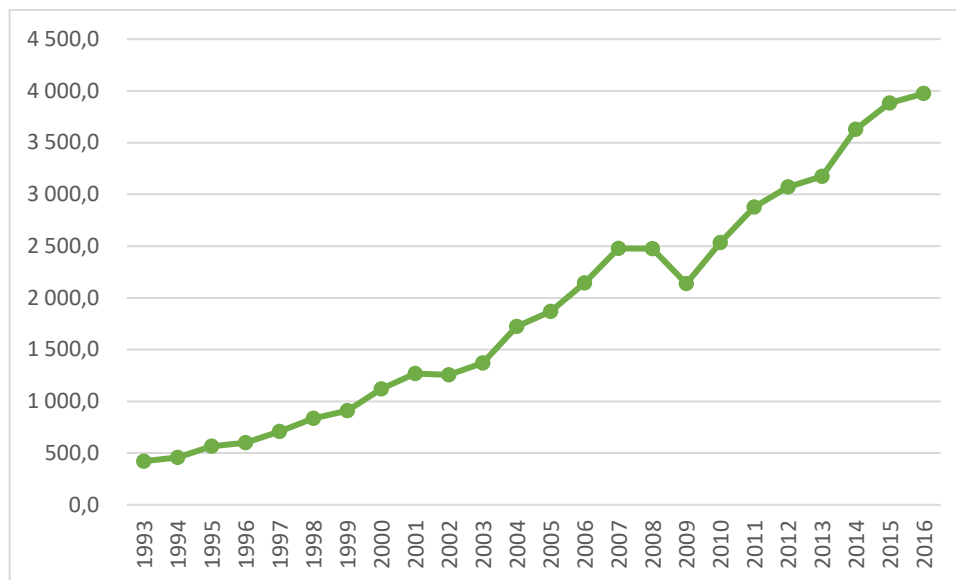
Česká republika

Český export vzrostl v letech 1993–2001 ze 421,6 miliardy Kč na 1 268 miliard Kč, tj. průměrně o 300 %. Na počáteční růst vývoje exportu ČR působil příznivě i cenový růst na světových trzích, tento vliv se projevil zejména u cen surovin, chemikálií a tržních výrobků (Holub, 2003). V letech 2001–2007 vývoz stoupl z 1 268 miliardy Kč na 2 479 miliard Kč, kdy k hlavnímu růstu došlo v roce 2004, který byl rokem vstupu do EU, a tím byla umožněna realizace vývozu do sousedních států, což vedlo k posilování celkové ekonomiky.

Česká republika zaznamenala pokles exportu v dané časové řadě pouze jednou, v roce 2009, kdy vyvrcholila hospodářská krize a export ČR činil jen 2 138,6 mld. Kč. V následujícím období hodnota exportu postupně stoupala ze 2 138,6 miliard Kč na 3 974,0

miliard Kč, tj. průměrně o 85 %, díky protikrizovým reformám, které vedly k celkové stabilizaci ekonomiky ČR.

Graf č. 15 Růst exportu České Republiky v letech 1993-2016, (v mld. Kč)

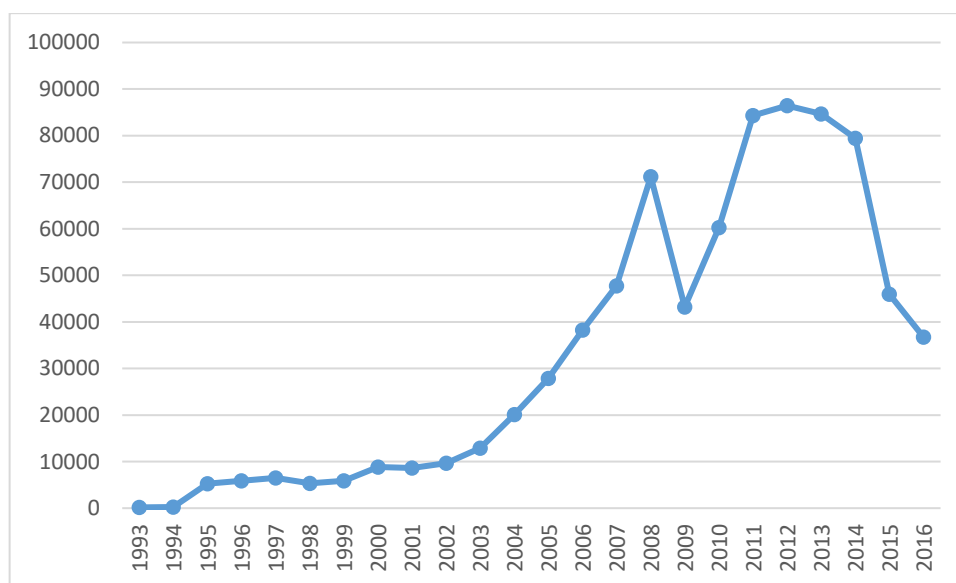
Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2018

S cílem zlepšit situaci v oblasti zahraniční hospodářské činnosti přijala vláda ČR v březnu 2012 národní exportní strategii. Celkem 82,2 % českého exportu směřovalo do zemí Evropské unie a dále do dvanácti zemí, které byly identifikovány jako prioritní zahraniční trhy, tj. Brazílie, Čína, Indie, Irák, Kazachstán, Mexiko, Ruská federace, Srbsko, USA, Turecko a Ukrajina. A tím způsobem vzrostl export ČR z 3 073 mld. Kč v roce 2012 na 3 974 mld. Kč v roce 2016 (MZV ČR, 2018).

Kazachstán

Kazašský export zboží měl v průběhu období 1993–2016 kolísající charakter. Důležitým rokem pro export Republiky Kazachstán byl rok 2012, kdy dosáhl svého vrcholu ve výši 86 448,8 milionu dolarů. Hlavním důvodem pro výrazný vzestup bylo přijetí protikrizového programu „Společný akční plán vlády Republiky Kazachstán, Národní banky Republiky Kazachstán a Agentury Republiky Kazachstán pro regulaci a stabilizaci hospodářství a finančního systému po krizové situaci v období 2007–2010“ vládou Kazachstánu (MF RK, 2018).

Graf č. 16 Růst exportu Kazachstánu v letech 1993-2016, (v mil. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2018

Později v roce 2015 klesla hodnota exportu o přibližně polovinu v porovnání s rokem 2014, a to z 79 459,8 milionu dolarů na 45 955,8 milionu dolarů. Podobný prudký pokles vývozu byl zaznamenán až v krizovém roce 2009, kdy export klesl o 60 %, tj. na 43 195,7 milionu dolarů. Krizová situace v roce 2009 byla způsobena výrazným poklesem ceny ropy na trhu a zhoršením globálních ekonomických podmínek. V roce 2016 klesl vývoz, jehož objem se dostal pod úroveň roku 2007 na 36 736,9 milionu dolarů.

Hlavními obchodními partnery Kazachstánu ve vývozu jsou EU 45,2 %, Čína 23,4 %, Rusko 8,3 %, Kanada 4,1 %, Turecko 2,6 %, Uzbekistán 2,3 %, Spojené státy 2,1 %. Hlavní exportní položky: ropa a ropné produkty, zemní plyn, chemikálie, stroje, železné, barevné a vzácné kovy, obilí a bavlna (Sultanov, 2014).

4.7.2 Import

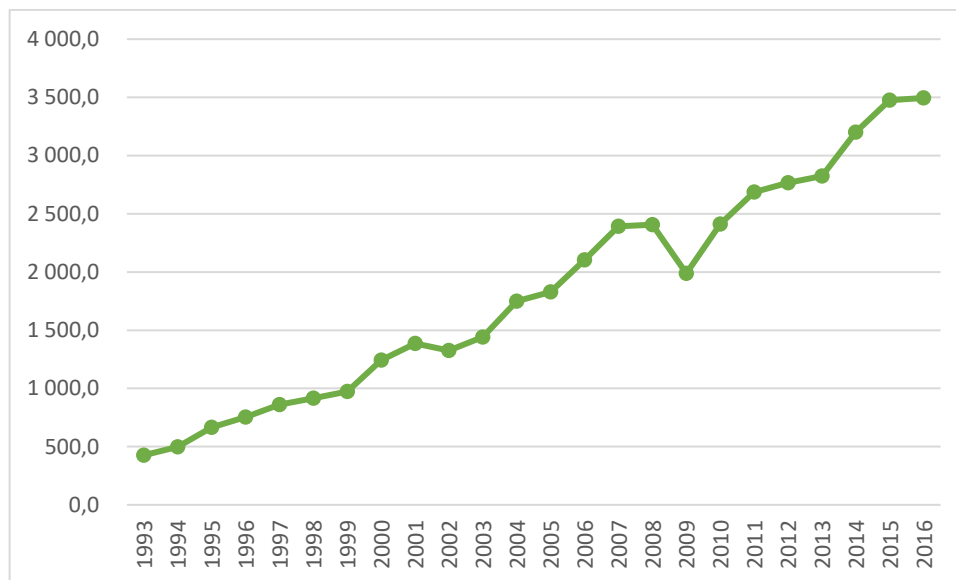
Česká republika

Vývoj importu zboží a služeb České republiky je mírně vzestupný, jak je možno vidět z grafu č.17. Nejvyšší roční hodnoty za sledované období dosahovala Česká republika v roce 2016 ve výši 3 494,7 miliardy Kč a naopak, nejnižší na začátku své existence jako nezávislá republika v roce 1993, to znamená, že v letech 1993–2016 nikdy nedocházelo k výraznému poklesu importu ČR.

V roce 2000 dochází k vysoké dynamice dovozu, což bylo výsledkem souběhu více faktorů. Vedle rozhodujícího vlivu vysokého růstu cen dovážených energetických surovin

(ropy a zemního plynu), způsobeného vývojem cen na světových trzích i depreciačí kurzu koruny vůči americkému dolaru, byl ovlivněn též rychle rostoucími investičními dovozy (Holub, 2003).

Graf č. 17 Růst importu České Republiky v letech 1993-2016, (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2018

V letech 2009–2015 se import zvýšil ze 1 989 miliard Kč na 3 477 miliard Kč, tj. o 75 %. V roce vstupu do EU činil celkový dovoz v České republice 1 749,1 miliard Kč, což je o 21,4 % větší oproti roku 2003, a v dalších letech skoro vyrovnaně stoupal, výjimkou se stal jen rok 2009, kdy příčinou byla už výše uvedená světová hospodářská krize.

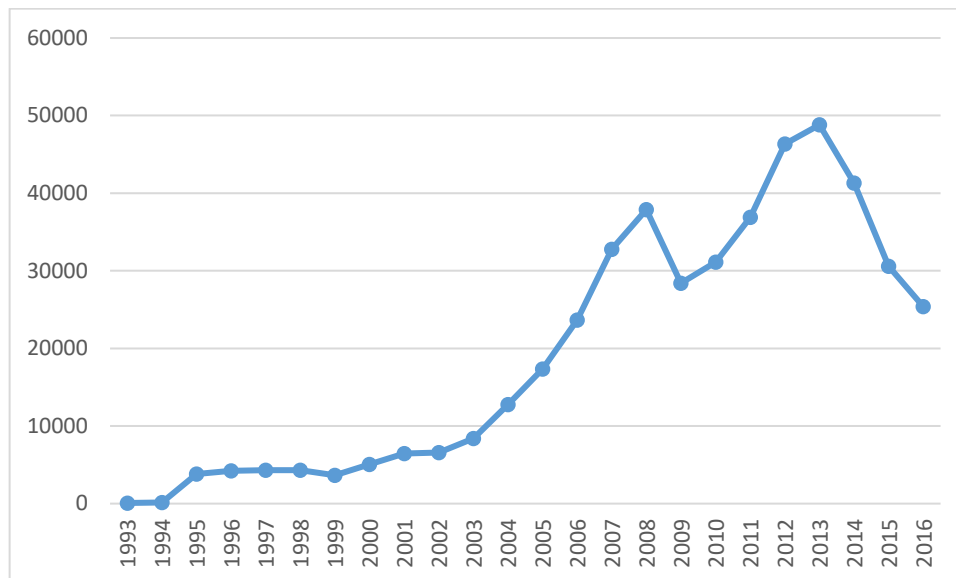
Česká republika realizuje nejvíce dovoz se členskými státy Evropské unie, převážně se sousedními zeměmi. I když Polsko, Slovensko a Rakousko hrají roli v českém dovozu, tak nejvýznamnějším partnerem ze sousedních států je pro Českou republiku Spolková republika Německo. Mimo Evropskou unii realizuje Česká republika dovoz převážně s Čínou (MZV ČR, 2018).

Kazachstán

Import Kazachstánu v období 1993 až 2016 dosáhl maxima 48 805,6 milionu dolarů v roce 2013. Dynamika vývoje importu zboží a služeb Kazachstánu není jednoznačná, z grafu č. 18 lze pozorovat vzestupy a poklesy během sledovaného období. V roce 2008 se import zvýšil oproti předchozímu roku na 37 889 milionů dolarů, ale v roce 2009 klesl na 28 408,7 milionu dolarů. Růst importu v roce 2008 byl způsoben zvýšením solventnosti země v

důsledku růstu výnosů z vývozu na pozadí rekordních cen ropy. V roce 2009 kvůli světové hospodářské krizi začaly dovozy klesat (MF RK, 2018).

Graf č. 18 Růst importu v Kazachstánu v letech 1993-2016, (v mil. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2018

V období od roku 2010 do roku 2013 import vzrostl z 31 126,7 milionu dolarů na 48 805,6 milionu dolarů a zvýšení dovozu bylo způsobeno novým nárůstem cen ropy, což zvýšilo vývozní příjmy a solventnost země, stejně jako vstup do celní unie. Od roku 2014 opět začal klesat a v roce 2016 dosáhl minimálního bodu za posledních 10 let – 25 376,7 milionů dolarů (MF RK, 2018).

Hlavními obchodními partnery Kazachstánu v dovozu jsou Čína 31,1 %, EU 22,2 %, Rusko 20,8 %, Ukrajina 5,3 %, Spojené státy 2,7 %, Jižní Korea 2,7 %, Turecko 2,4 %, Bělorusko 2,2 %. Hlavní položky importu: stroje a strojní zařízení, technologie, produkce potravinářského průmyslu (Sultanov, 2014).

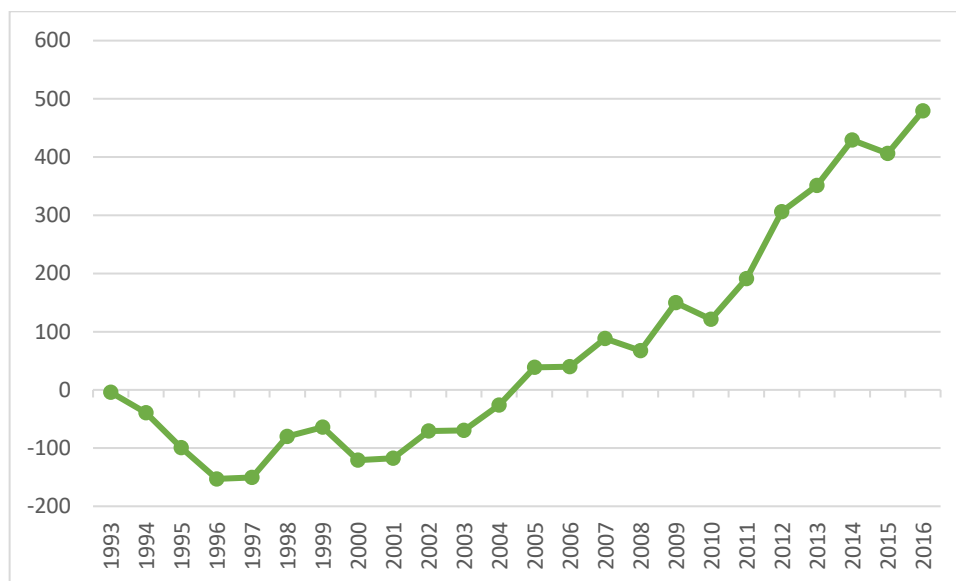
4.7.3 Obchodní bilance

Česká republika

Obchodní bilance českého zahraničního obchodu se postupně rozvíjela v letech 1993–2016 z 4,48 miliardy Kč na 479,4 miliardy Kč. V horizontu 23 let lze vidět z grafu č. 19, že obchodní bilance má rostoucí trend pouze od roku 2004, který se stal rokem vstupu do EU, a poprvé v historii ČR skončila v přebytku (41,9 mld. Kč) v roce 2005 zejména díky automobilovému exportu. Další poklesy obchodní bilance zaznamenala Česká republika

pouze v letech 2008, 2010 a 2015, přestože se držela bilance v kladných číslech. V roce 2008 došlo k prohlubující se finanční krizi ve vyspělých zemích, která dopadla zejména na exportně orientované ekonomiky, proto se dynamika růstu obchodní bilance zpomalila o 23 % a byla ve výši 67,24 mld. Kč. Nejvyšší hodnota obchodní bilance byla zaznamenána v roce 2016, kdy bilance činila 479,371 mld. Kč.

Graf č. 19 Obchodní bilance ČR v letech 1993-2016, (v mld. Kč)

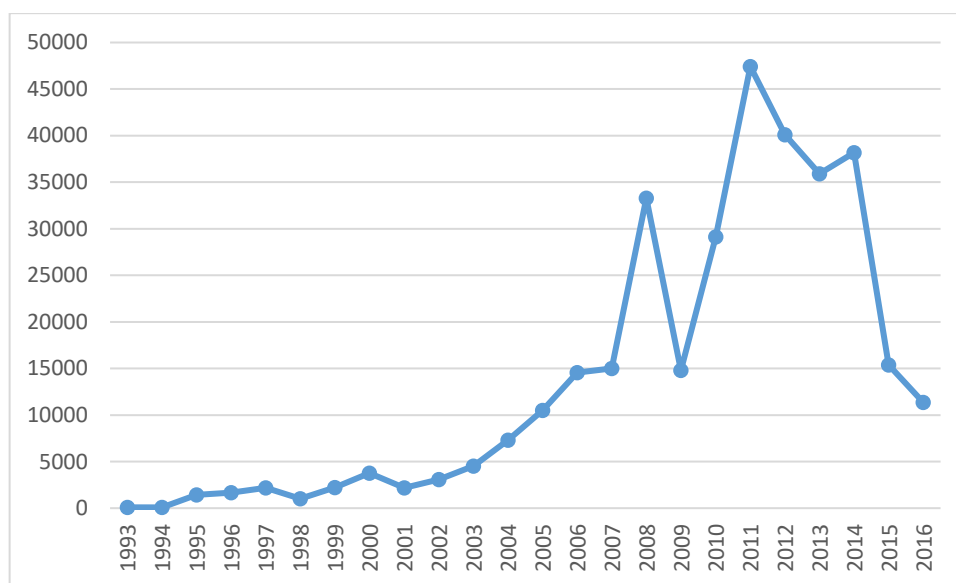

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ, 2018

Kazachstán

Obchodní bilance Kazachstánu v období 1993 až 2016 zůstávala za celé sledované období pozitivní. To ukazuje na poptávku po zboží dané země na mezinárodním trhu a také na to, že země nečerpá vše, co produkuje. Od roku 2007 do roku 2010 byla obchodní bilance nestabilní, což bylo způsobeno vlivem snížení účinnosti vládních protikrizových opatření během globální finanční krize. Prudký růst za dané období byl zaznamenáván v roce 2008, tj. 33 294,5 mil. USD, a poklesl v roce 2009 na 14 787 mil. USD, tj. odpovídá skoro hodnotě roku 2007. Po dosažení maximální hodnoty v roce 2011 ve výši 47 430 mld. USD, zejména díky zvýšení celosvětových cen ropy, začala obchodní bilance klesat.

Graf č. 20 Obchodní bilance Kazachstánu v letech 1993-2016, (v mld. USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě KAZSTAT, 2018

Po roce 2014 byla snížena dvaapůlkrát, v roce 2016 činila 11 360,2 mil. USD. Hlavními příčinami výrazného poklesu v posledních letech byly pokles cen surovin, ropy a devalvace národní měny.

4.8 Obchodní a ekonomická spolupráci ČR a KZ

4.8.1 Smluvní základna

Spolupráce Kazašské republiky s Českou republikou začala diplomatickými vztahy, které byly zahájeny 1. ledna 1993. V průběhu 25 let lze bilaterální vztahy mezi Českou republikou a Kazachstánem charakterizovat jako stabilní, poněvadž Kazachstán je jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů České republiky v oblasti střední Asie. Je třeba také poznamenat, že mezi Kazachstánem a Českou republikou bylo podepsáno 16 mezinárodních smluv a jejich seznam je představen na oficiální webové stránce Ministerstva zahraničních věcí ČR. Bilaterální smluvní dokumenty týkající se konkrétně obchodně-ekonomických vztahů jsou následující:

- *Dohoda o podpoře a vzájemné ochraně investic (uzavřena dne 8. 10. 1996, vstoupila v platnost 2. 4. 1998);*
- *Smlouva o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku (uzavřena dne 9. 4. 1998, vstoupila v platnost 29. 10. 1999);*

- *Smlouva o spolupráci v mezinárodní silniční dopravě (z r. 1999, vstoupila v platnost dne 28. 8. 2003);*
- *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Republiky Kazachstán o ekonomické, průmyslové a vědeckotechnické spolupráci – podepsána dne 8. září 2004, vstup v platnost dne 21. listopadu 2006.*
- *Dohoda o boji proti organizovanému zločinu a nelegální distribuci drog a jiných omamných látek, podepsána v dubnu 1998.*
- *Dohoda mezi MMR ČR a Ministerstvem cestovního ruchu a sportu KZ o spolupráci v oblasti cestovního ruchu, podepsána v Praze počátkem listopadu 2011 (MZV ČR, 2018).*

V rámci harmonizace legislativy ČR po vstupu do EU byly k „finančním“ dohodám s Republikou Kazachstán připraveny dodatkové protokoly. Protokol ke Smlouvě o podpoře a vzájemně ochraně investic byl podepsán dne 25. 11. 2011 v průběhu 4. zasedání mezivládní komise a vstoupil v platnost 15. 9. 2013. Protokol ke Smlouvě mezi ČR a Kazachstánem o zamezení dvojího zdanění byl podepsán dne 24. 11. 2014 v Astaně během oficiální návštěvy prezidenta ČR Miloše Zemana v Kazachstánu (MZV ČR, 2018).

4.8.2 Vzájemná obchodní výměna

Vzhledem k dostupnosti dat je v tabulce č. 3 uvedena dynamika obratu obchodu mezi Kazachstánem a ČR v posledních pěti letech. Od roku 2011 do roku 2014 lze pozorovat pokračující růst úrovně bilaterálního obchodu. V roce 2013 přesáhl obrat obchodu ČR s Kazachstánem úroveň 1 mld. USD a rekordní hodnotu obrat mezi sledovanými státy dosáhl v roce 2014 ve výši 1 189 mil. USD. Následující oslabení kazašské národní měny – tenge, pokles světových cen surovin a pokles globální obchodní aktivity v roce 2015 a 2016 však vedly k výraznému snížení celkového objemu obchodní výměny mezi danými státy. Podle oficiálních statistických údajů dostupných z Ministerstva zahraničních věcí České republiky klesl oboustranný obrat v roce 2015 skoro o polovinu a v roce 2016 na 345 mil. USD, což přímo souvisí s tím, že významný podíl vývozu Kazachstánu do České republiky tvoří ropa a ropné produkty (MZV ČR, 2018).

Tabulka č. 3 Obchodní výměny mezi ČR a KZ v letech 2011–2016, (v tis. USD)

	Vývoz	Dovoz	Obrat	Saldo
2011	231 651	647 320	860 971	-433 669
2012	346 713	556 969	903 682	-210 256
2013	394 909	627 668	1 022 577	-232 759
2014	425 287	764 089	1 189 376	-338 802
2015	223 853	443 370	667 223	-219 517
2016	179 105	166 680	345 785	12 425

Zdroj: vlastní zpracování na základě MZV ČR, 2018

Kazachstán exportuje do České republiky výrobky ropného a plynárenského průmyslu, chemického průmyslu, zejména žlutý fosfor a kovy. Česká republika je i nadále významným spotřebitelem kazašských a ruských surovin, především energií (asi 80 % potřeb zemního plynu v České republice a 70 % oleje na které se vztahují dodávky ze zemí ESAE). Česká republika dováží z Kazachstánu také vlnu, bavlnu, bavlněné tkaniny, rybí maso a filé, hřídle, převody a ozubená kola (MZV ČR, 2018).

Dovoz z České republiky tvoří telefonní přístroje, stroje pro automatické zpracování dat, léky odměřené, kohouty a ventily, cukr, soustruhy pro obrábění kovů, rozvaděče, panely a další spotřební zboží a různá zařízení. Je důležité, aby kazašská strana přilákala inženýrskou technologii z České republiky, neboť toto odvětví je nejsilnější částí české ekonomiky, která je základem jejího exportního potenciálu (MZV ČR, 2018).

Co se týče vzájemných investic, situace je do značné míry dána mírou globální ekonomické aktivity a podle posledních údajů se přímé investice pohybují na nízké úrovni. V současné době dosáhly české investice v Kazachstánu asi 270 mil. USD. Ze své strany Kazachstán za posledních osm let exportoval zboží do středoevropského státu v hodnotě téměř 560 milionů dolarů (MF RK, 2018).

Ve sféře služeb byl v roce 2016 patrný pokles exportu služeb z České republiky do Kazachstánu o 9,4 % na 898 mil Kč, z toho 25,5 % připadalo na cestovní ruch, 22,9 % na dopravu a 7,5 % na stavebnictví. V daném roce poklesl i import služeb z Kazachstánu do ČR o 67 % na 348 mil. Kč, z toho připadalo 64,9 % na dopravu, 13,7 % na stavebnictví a 2,2 % na cestovní ruch (MF RK, 2018).

Největší poptávka po službách je trvale v cestovním ruchu, zejména je zájem o lázeňské pobyty spojené s další turistikou. Díky vzdálenosti a charakteru vzájemné obchodní výměny jsou perspektivy českých firem v oblasti služeb do určité míry omezeny, určitě je však perspektivní cestovní ruch. Významným impulzem pro rozvoj spolupráce v oblasti turismu bylo podepsání Dohody o spolupráci v oblasti turismu v Praze dne 3. listopadu 2011.

Ministerstvo investic a rozvoje Kazachstánu od roku 2017 zrušilo víza pro občany České republiky a všech zemí OECD. Vytvořením atraktivních podmínek pro investory má republika v úmyslu stát se regionálním obchodním centrem pro převod investic a technologií. Avšak čeští podnikatelé v tomto ohledu vysoce oceňují potenciál Kazachstánu (MIN RK, 2018).

4.8.3 Zastoupení ČR v Kazachstánu

V současné době je dle MZV ČR na kazašském trhu registrováno 185 společných podniků s účastí českého kapitálu, z toho 107 aktivních, a více než 10 českých společností, např. Home Credit, Linet, Fosfa či Ravak, zde úspěšně působí již delší dobu. Dále je v Kazachstánu více než 35 kanceláří a nejvíce z nich jsou v Almaty a v Astaně, dále v Karagandě, Pavlodaru a Taldykorganu (MZV ČR, 2018).

K nejvýznamnější spolupráci mezi ČR a Kazachstánem patří spolupráce mezi Škodou-Auto a podnikem AziaAvto. Společnost AziaAvto, která sídlí v městě Ust'-Kamenogorsk, montovala vozidla Superb, Yeti, Rapid, Fabia a Octavia a za posledních 10 let bylo vyrobeno více než 20 000 aut (od konce roku 2014 ovšem montáž neprobíhala) (MZV ČR, 2018).

Zájem českých společností o Kazachstán je též reflektován v účasti českých společností na významných veletrzích v Kazachstánu, jako je zemědělský veletrh AgriTek v Astaně, turistický veletrh KITF v Almaty, zdravotnický veletrh KIHE v Almaty, veletrh dobývací techniky Mining Week v Karagandě, veletrh Kazbuild v Almaty, elektroenergetický veletrh Power Kazakhstan v Almaty, potravinářský veletrh WorldFood v Almaty apod. (MZV ČR, 2018).

5 Výsledky a diskuse

V této části bakalářské práce jsou vyhodnoceny data a údaje z analytické části práce. Hlavně jsou zde prezentovány jednotlivé údaje makroekonomických ukazatelů, které povedou ke komparaci ekonomiky České republiky a ekonomiky Kazachstánu. Komparace obou ekonomik je provedena vyhodnocením použitých makroekonomických ukazatelů – hrubého domácího produktu, míry inflace, míry nezaměstnanosti, úrokové míry, měnového kurzu a platební bilance.

5.1 Hrubý domácí produkt

Jeden z největších rozdílů mezi jednotlivými makroekonomickými ukazateli mezi Českou republikou a Kazachstánem je v hrubém domácím produktu. Po rozpadu SSSR a Československé republiky v roce 1993 se jednotlivé údaje nominálního hrubého domácího produktu v České republice pohybovaly v mírném růstu, kromě období celosvětové hospodářské krize v roce 2009, zatímco v Kazachstánu se po celou dobu sledovaného období pohybovaly v neustálém růstu. Zpomalení tempa růstu nominálního HDP v běžných cenách zaznamenala Republika Kazachstán jen v letech 2009, 2015 a největší hodnota činila 137 278 mil. USD v roce 2016. Dále je důležité připomenout, že obě země mají rostoucí tendenci hrubého domácího produktu na obyvatele dle PPP. Při srovnání hodnot HDP na obyvatele dle PPP Republiky Kazachstán s Českou republikou lze přesně říct, že absolutní ukazatel ČR za celou dobu sledovaného období je výrazně vyšší než v Kazachstánu. V České republice se předpokládá další stoupající trend, zatímco v Kazachstánu lze předpovědět stagnaci HDP na obyvatele dle PPP.

5.2 Míra inflace

Míra inflace od začátku sledovaného období do konce se u obou ekonomik rozvíjela výrazně odlišně, v České republice se míra inflace snížila z 20,8 % na 0,7 % a u Republiky Kazachstán byla sledována hyperinflace ve výši 2 165 % a ke konci sledovaného období se snížila na 8,5 %. V průběhu sledovaných 23 let měly hodnoty daného makroekonomického ukazatele meziroční nárůsty a poklesy u obou ekonomik. Česká republika zaznamenala nejvyšší nárůst v roce 1998, bez ohledu na počáteční období 1993–1995, míra inflace v tomto roce činila 10,7 % a poté nikdy nepřesahovala hodnoty 10 %. Důležitou roli zde sehrála Česká národní banka, když zavedla cílování inflace. Kazachstán během období 1995–2016 zaznamenával nejvyšší nárůst v roce 1999, kdy kazašská ekonomika byla tlačena finanční krizí v jihovýchodní

Asii, a hodnota činila 17,8 %. Na základě hodnoty roku 2016 se dá předpokládat, že se míra inflace České republiky bude držet v lehce vyšších hodnotách a bude se přibližovat plnění požadavků stanovených při plánování cílování míry inflace. V Kazachstánu lze předpovědět, že míra inflace začne hladký vstup do cílového koridoru 5–7 %.

5.3 Úroková míra

Úrokové míry se řadí mezi nástroje monetární politiky. Nižší úrokové míry umožňují lidem jednodušší přístup k penězům, které mohou využívat k nákupu jakýchkoliv komodit, a tím dochází k oživení ekonomiky. Komparace ekonomik ČR a Kazachstánu vzhledem k dostupnosti dat proběhla na základě diskontní sazby. Během období 1993–2016 česká diskontní sazba dosáhla nejvyšší hodnoty v roce 1999, tj. 13 %, k níž došlo kvůli tlaku ze strany jihovýchodní asijské krize. V Kazachstánu proběhl rozdílný vývoj ukazatele, největší hodnota byla sledována v roce 1993, tj. 240 %, a došlo k rychlému úpadku v letech 1994–1995. V současné době nedochází k žádným změnám diskontní sazby České republiky a dá se říct, že i v dalších letech se situace nezmění díky České národní bance, která se udržováním úrokových sazeb na technické nule snaží zvýšit oběh peněz na trhu. V Kazachstánu z důvodu postupného snižování diskontní sazba v roce 2016 činila 5,5 % a očekává se pokračující pokles.

5.4 Měnový kurz

Státní měny obou sledovaných zemí vůči americkému dolaru v meziročním porovnání ukazovaly vzájemný protichůdný vývoj. Pokud v České republice v průběhu sledovaného období česká koruna vůči dolaru projevovala dlouhodobější trend k posilování kurzu na devizových trzích, Kazachstán přežil tři kroky devalvace státní měny – tenge. Kurz české koruny vůči dolaru zaznamenal v roce 2000 vrchol, a to ve výši 38,038 CZK/USD, zatímco v Kazachstánu bylo maximální znehodnocení tenge zaznamenáno v roce 2016 ve výši 383,91 KZT/USD. Dle prognózy Národní banky Republiky Kazachstán zůstane kazašský tenge na nezměněné úrovni, dokud neskončí prostředky pro vyplácení úroků z vkladů. V České republice se naopak předpokládá další posílení české koruny vůči dolaru.

5.5 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti jako většina makroekonomických ukazatelů představuje odlišný vývoj u sledovaných zemí. Od začátku sledovaného období do roku 2009 zaznamenala Česká republika výrazně nižší obecnou míru nezaměstnanosti než Republika Kazachstán. V druhé

části sledovaného období měla nižší nezaměstnanost Republika Kazachstán, ale v roce 2015 se situace znova změnila. V České republice obecná míra nezaměstnanosti nepřesáhla únosnou hranici a dá se říct, že nezaměstnanost není v ČR problémem, zatímco v Kazachstánu se během období 1996–1999 držela v rozmezí 12–14 % a jen od roku 2001 začala mírně klesat. V roce 2016 obě země zároveň vykazovaly velmi nízkou mírou nezaměstnanosti, v Kazachstánu činila hodnota 5,01 % a v České republice byla 3,95 %. A proto lze předpokládat, že klesající tendence bude pokračovat nejspíše i v několika následujících letech v obou zemích.

5.6 Platební bilance

Obchodní bilance je posledním makroekonomickým ukazatelem, který v sobě zahrnuje jednotlivé údaje o exportu a importu zkoumaných zemí. Hodnoty obchodní bilance Republiky Kazachstán měly za celou dobu sledovaného období výrazně pozitivní vývoj, jde tedy o stále přesahování vývozu nad dovozem, zatímco v České republice je možné kladný vývoj pozorovat pouze od vstupu do EU v roce 2004, který umožnil realizaci vývozu se sousedními státy. Během sledovaného období obchodní bilance České republiky zaznamenala nejvyšší hodnotu 479,371 mld. Kč v roce 2016, Kazachstán zaznamenal nejvyšší hodnotu 47 430 mld. USD v roce 2011, díky prudkému vzestupu celosvětových cen ropy. Pokud se tedy udrží trend předchozích let, tak obchodní bilance ČR bude kladná a bude mít rostoucí charakter. Vývoj obchodní bilance Kazachstánu přímo závisí na cenách ropy, a proto se v následujících letech neočekává významný růst obchodní bilance, ale také pod vlivem mezinárodní výstavy EXPO 2017 v Astaně může dojít k nové skutečnosti.

6 Závěr

Analytická část se zabývá popisem a analýzou vývoje vybraných makroekonomických ukazatelů. Po analýze vývoje nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů v různých jednotkách lze usoudit, že vývoj během sledovaného období, kdy oba státy přežily důležitý přechod na samostatné hospodaření, byl zcela pozitivní a zdravý. Česká republika prokázala výrazně lepší ekonomické hospodaření v období 1993–2016 než Kazachstán, ale nelze také zapomenout na existující velice značný rozdíl v geografické poloze. Počet obyvatel v Kazachstánu v roce 2016 činil oproti ČR skoro 2krát větší počet a dle rozlohy je Kazachstán 9. ve světě, tedy 35krát větší než ČR.

Podle prognózy Ministerstva financí České republiky by měla v průběhu následujících let česká ekonomika růst, a to na základě zvýšení investic díky většímu čerpání peněz z fondů Evropské unie a také díky stále stoupajícímu růstu soukromé spotřeby. Podle průměru prognóz zúčastněných institucí by se míra inflace měla v roce 2017–2018 zrychlit na 2,3 %, k čemuž přispěje nárůst ceny ropy. Situace na trhu práce by se díky růstu ekonomiky měla zlepšovat a míra nezaměstnanosti by měla dosáhnout 3,0 %. Hodnota HDP dle prognózy v roce 2018 by měla stoupat na 3,3 % a vývoj kladné obchodní bilance se snížit na 5 %.

Prognóza na rok 2018 Ministerstva financí Republiky Kazachstán není jednoznačná. Negativní vliv na vývoj kazašské ekonomiky by jistě měla nepříznivá dynamika cen ropy na světových komoditách trhů, současná negativní hospodářská situace v Rusku a zpomalení ekonomického růstu Číny, které by vedly k pouze mírnému tempu růstu v rozmezí 3,5–4 %.

Mezi Kazachstánem a Českou republikou existuje celá řada perspektivních oblastí spolupráce, jen je nezbytné najít správnou cestu k jejich realizaci. V současné době k aktuálním odvětvím spolupráce patří: kooperace v oblasti turismu a také v lázeňství, ve výrobě léků kazašské farmacie s českými výrobci léků, ve vytvoření společných podniků na zpracování zemědělské produkce, spolupráci mezi kazašskými a českými technoparky, v oblasti finančních produktů, v oblasti lehkého průmyslu, v oblasti těžkého průmyslu. Po mezinárodní výstavě EXPO 2017 v Astaně, které se zúčastnila i Česká republika, oba státy očekávají prudký růst oboustranné spolupráce, zejména v odvětví bioenergií.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Seznam literatury

ABRHÁM, Josef, PLCHOVÁ, Božena, HELÍSEK, Mojmír, 2010. *Česká republika a EU : ekonomika - měna - hospodářská politika*. Praha: Kriegl. 208 s. ISBN 978-80-86912-39-4.

AKHMETOVA, K., 2001. *Экономическая география Казахстана. (Ekonomická a sociální geografie Kazachstánu)*. Almaty: Mektep. 280 s. ISBN 996-53-3542-7.

BERENTAEV, Kanat, 2001. *Суверенный Казахстан на рубеже тысячелетий. (Nezávislý Kazachstán na přelomu tisíciletí)*. Almaty: ELORDA. 272 s. ISBN 9965-13-049-3.

BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav, STARÁ, Dana, 2014. *Makroekonomie - teorie a praxe*. 1. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk. 223 s. ISBN 978-80-7380-4923.

BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav, STARÁ, Dana, SVOBODA, Roman, 2012. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk. 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.

HOLMAN, Robert, 2001. *Ekonomie*. 3.vyd., Praha: C.H. Beck. 720 s. ISBN 80-7179-387-6.

HOLUB, Alois a kol., 2003. *Česká ekonomika na cestě do EU*. 1.vyd. Praha: VŠE. 239 s. ISBN 80-86419-43-6.

JUREČKA, Václav, JÁNOŠÍKOVÁ, Ivana a kol., 2009. *Makroekonomie: Základní kurs*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava. 299 s. ISBN 978-80-248-2065-1.

KRAMEŠ, Jaroslav, 2008. *Makroekonomie: základní kurz*. 2. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica. 194 s. ISBN 978-80-245-1319-5.

KUSAINOV, A., 2016. *Экономика Казахстана. Мифы и реальность. (Ekonomika Kazachstánu. Mýty a realita)*. Almaty: Volkova s.r.o. 209 s. ISBN 978-601-06-3685-9.

LIŠKA, Václav a kol., 2002. *Makroekonomie*. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING. 554 s. ISBN 80-86419-27-4.

MANKIW, N. Gregory, 1999. *Zásady ekonomie*. 1. vyd., Praha: Grada. 763 s. ISBN 80-7169-891-1.

MEJSTŘÍK, Michal, PEČENÁ, Magda, TEPLÝ, Petr, 2015. *Bankovníctví v teorii a praxi*. Praha: Karolinum. 856 s. ISBN 978-80-2462-870-7.

MUTAGANOV, Galimkair, 2015. *Инновационный Казахстан: Монография. (Inovativní Kazachstán: monografie)*. 1. vyd. Almaty: KazNU. 250 s. ISBN 978-60-1041-442-6.

PAVELKA, Tomáš, 2007. *Makroekonomie: základní kurz*. [Slaný]: Melandrium. 3.vyd. 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.

POLOUČEK, Stanislav a kol., 2006. *Bankovníctví*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.

SAMUELSON, Paul Anthony, NORDHAUS William D., 2007. *Ekonomie*. 18. vyd. Praha: NS Svoboda. 800 s. ISBN 802-05-0590-3.

SOJKA, Milan, 2001. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 4.vyd., Praha: Libri. 280 s. ISBN 80-727-7032-2.

SOUKUP, Jindřich a kol., 2012. *Makroekonomie*. 2. vyd., Praha: Management Press. 518 s. ISBN 978-80-7261-219-2.

SULTANOV, B. a kol., 2014. *Казахстанский путь — 2050. Книга 1. Экономика Казахстана в XXI веке, (Kazachstánská cesta - 2050. Kniha 1. Ekonomika Kazachstánu ve XXI. století)*. 1.vyd. Almaty: KISI. 244 s. ISBN 978-601-7242-92-3.

ŠVARCOVÁ, Jena, 2002. *Ekonomie: stručný přehled: teorie a praxe aktuálně a v souvislostech: učebnice*. Zlín: CEED. 279 s. ISBN 80-902-5526-4.

SWANENBERG, August, 2012. *Makroekonomie bez předchozích znalostí*. 1. vyd. Brno: Computer Press. 296 s. ISBN 978-80-265-0036-0.

7.2 Seznam internetových zdrojů

BUSINESSINFO.CZ. *Kazachstán. Zahraniční obchod země* [online]. [cit. 2018-01-05]. Dostupný z: <http://www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/kazachstan.html>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Diskontní sazba České národní banky* [online]. [cit. 2018-02-16] Dostupné z: <https://www.cnb.cz>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Měnově politické nástroje* [online]. [cit. 2018-02-16] Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva České národní banky 1997* [online]. [cit. 2018-01-16] Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/index.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva České národní banky 2016* [online]. [cit. 2018-01-16] Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/index.html

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech – 2016* [online]. [cit. 2018-01-5] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod - Metodika* [online]. [cit. 2018-01-5] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zo>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet obyvatel* [online]. [cit. 2018-12-10] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide.

EUROSTAT. *Statistika zaměstnanosti* [online]. [cit. 2018-10-12] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat>

KAZSTAT. *Казakhstan в цифрах 1991-2017* [online]. [cit. 2018-01-5] Dostupné z: <http://stat.gov.kz>.

MINISTRY OF FINANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. [online]. [cit. 2018-01-11] Dostupné z: <http://www.minfin.gov.kz>.

MINISTRY OF INVESTMENT AND DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. [online]. [cit. 2018-01-11] Dostupné z: <http://www.mid.gov.kz/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. [cit. 2017-10-16] Dostupné z: <https://www.portal.mpsv.cz>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. [online]. [cit. 2018-01-14] Dostupné z: <https://www.mzv.cz>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Hospodářské a obchodní vztahy ČR – Kazachstán* [online]. [cit. 2018-02-02] Dostupné z: https://www.mzv.cz/astana/cz/obchod_a_ekonomika/kazachstan_obchodni_a_ekonomicka/hospodarske_a_obchodni_vztahy_cr.html

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. [online]. [cit. 2018-01-06] Dostupné z: <http://www.nationalbank.kz>.

NATIONAL BANK OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. *Годовой отчет НБК за 2015 год* [online]. [cit. 2018-01-06] Dostupné z: <http://www.nationalbank.kz>.

WORLD BANK OPEN DATA. *GDP per capita, PPP (current international \$)* [online]. [cit. 2018-02-6] Dostupné z: <https://data.worldbank.org>.